

Τ.Ε.Ι. ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ / ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ

Πτυχιακή εργασία

**Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΩΝ ΜΙΚΡΟΜΕΣΑΙΩΝ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΣΤΟ ΕΞΑΓΩΓΙΚΟ
ΕΜΠΟΡΙΟ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ**

Καρελιώτης Ευάγγελος ΑΜ 14164

Καραντζάς Γεώργιος ΑΜ 15610

Επιβλέπων καθηγητής

Ντόβας Δημήτριος

ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ 2014

Περίληψη

Η παρούσα πτυχιακή εργασία πραγματεύεται την συμβολή των μικρομεσαίων επιχειρήσεων στην Ελλάδα. Τα απαραίτητα για την εκπόνηση της παρούσας πτυχιακής εργασίας στοιχεία ελήφθησαν με δευτερογενή έρευνα από τις βιβλιοθήκες του ΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας στο Μεσολόγγι και του Οικονομικού Πανεπιστημίου Αθηνών, καθώς και από σχετικές διαδικτυακές πηγές. Η εργασία αναπτύσσεται σε 7 κεφάλαια. Στο πρώτο κεφάλαιο αναπτύσσεται η οικονομική ιστορία της Ελλάδας, με περισσότερη έμφαση στις κινήσεις των επιχειρήσεων του εμπορίου. Στο δεύτερο κεφάλαιο αναλύονται οι δομές των επιχειρήσεων και οι διαχωρισμοί τους ανάλογα με τα κριτήρια που τίθενται. Το τρίτο κεφάλαιο επικεντρώνεται στην ανάλυση της δομής και της λειτουργίας των μικρομεσαίων επιχειρήσεων. Το τέταρτο κεφάλαιο επεξηγεί τον όρο οικονομική κρίση και τις αιτίες που συνέβαλαν για την πρόκληση της. Στο πέμπτο κεφάλαιο αναλύεται ο όρος εμπόριο, λιανικό και χονδρικό. Το έκτο κεφάλαιο αναφέρεται στα στοιχεία για τις εισαγωγές και τις εξαγωγές των εμπορικών επιχειρήσεων και στο εμπορικό ισοζύγιο της Ελλάδας. Στο έβδομο κεφάλαιο παρουσιάζονται προτάσεις για την λύση των προβλημάτων που προκλήθηκαν από την οικονομική κρίση. Το όγδοο κεφάλαιο παρουσιάζει τα συμπεράσματα που προκύπτουν από όλα τα στοιχεία που παρατέθηκαν για τις κινήσεις των μικρομεσαίων επιχειρήσεων.

Πίνακας Περιεχομένων

Περίληψη	2
Πίνακας Περιεχομένων	3
Κατάλογος διαγραμμάτων	5
Κατάλογος πινάκων	5
Απόδοση όρων	5
Συνομογραφίες	6
Εισαγωγή	7
Κεφάλαιο 1	10
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	10
Κεφάλαιο 2	13
Η ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ	13
2.1 Αντικείμενο δράσης	13
2.2 Φορέας	15
2.3 Νομικές μορφές	16
2.4 Μέγεθος	17
Κεφάλαιο 3	19
ΟΙ ΜΙΚΡΟΜΕΣΑΙΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ	19
3.1 Ορισμός των μικρομεσαίων επιχειρήσεων	19
3.1.1 Συνεργαζόμενες επιχειρήσεις.....	20
3.1.2 Συνδεδεμένες επιχειρήσεις	20
3.1.3 Ανεξάρτητες επιχειρήσεις	21
3.2 Η σημασία των μικρομεσαίων επιχειρήσεων στην οικονομία	22
Κεφάλαιο 4	24
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ.....	24
4.1 Η έννοια του όρου οικονομική κρίση	24
4.2 Παγκόσμια οικονομική κρίση	24
4.3 Οικονομική κρίση στην Ευρώπη	25
4.4 Τα βασικά αίτια της οικονομικής κρίσης.....	26
4.5 Επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης	27
4.6 Έρευνα του I.O.B.E. για τις επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στις επιχειρήσεις.....	28
4.7 Συμπεράσματα της έρευνας	29
4.7.1 Αρνητική επίδραση στις εμπορικές επιχειρήσεις.....	29
4.7.2 Απαισιοδοξία των επιχειρηματιών για το μέλλον.....	30
4.7.3 Χρηματοδότηση επιχειρήσεων	31
4.8 Οι επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις	32
4.9 Σχετικό ερωτηματολόγιο Πανελλήνιου Συνδέσμου Εξαγωγέων.....	34
Κεφάλαιο 5	36
Ο ΕΜΠΟΡΙΚΟΣ ΚΛΑΔΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	36
5.1 Ορισμός του εμπορίου	36

5.2 Τα χαρακτηριστικά του εμπορίου	36
5.3 Το χονδρικό εμπόριο και τα βασικά χαρακτηριστικά του.....	37
5.4 Το λιανικό εμπόριο και τα βασικά χαρακτηριστικά του	39
5.5 Εμπορικές μικρομεσαίες επιχειρήσεις στην Ελλάδα και στην Ευρώπη.....	41
5.6 Το επίπεδο των απασχολούμενων στον τομέα του εμπορίου	42
5.7 Παραεμπόριο.....	45
Κεφάλαιο 6	47
ΟΙ ΕΜΠΟΡΙΚΕΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	47
6.1 Εισαγωγές	47
6.2 Εξαγωγές.....	51
6.3 Το εμπόριο της Ελλάδας ανά κατηγορίες προϊόντων	57
6.3.1 Εισαγωγές	57
6.3.2 Εξαγωγές.....	58
6.4 Εμπορικό ισοζύγιο	60
6.4.1 Ορισμός.....	60
6.4.2 Εμπορικό ισοζύγιο πριν την εμφάνιση της οικονομικής κρίσης (2000-2008).....	61
6.4.3 Εμπορικό ισοζύγιο μετά την εμφάνιση της οικονομικής κρίσης (2009-2013).....	64
6.4.4 Ισοζύγιο υπηρεσιών	66
Κεφάλαιο 7	68
ΣΤΗΡΙΞΗ ΤΩΝ ΜΙΚΡΟΜΕΣΑΙΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ	68
7.1 Στρατηγικές ενίσχυσης των μικρομεσαίων επιχειρήσεων.....	68
7.2 Ευρωπαϊκή πολιτική ενίσχυσης των μικρομεσαίων επιχειρήσεων.....	70
7.3 Προτάσεις μέτρων στήριξης των μικρομεσαίων επιχειρήσεων.....	72
7.4 Ευρωπαϊκά προγράμματα στήριξης των μικρομεσαίων επιχειρήσεων	74
7.4.1 Ευκαιρίες θεματικής χρηματοδότησης	75
7.4.2 Διαρθρωτικά Ταμεία.....	76
7.4.3 Χρηματοδοτικά μέσα	77
7.4.4 Υποστήριξη για την διεθνοποίηση των μικρομεσαίων επιχειρήσεων ..	77
7.4.5 Βοήθεια σε τοπικό επίπεδο	77
Συμπεράσματα	78
Πηγές.....	80
Πνευματικά δικαιώματα	81

Κατάλογος διαγραμμάτων

Διάγραμμα 1: Οι μελλοντικές σκέψεις των επιχειρηματιών.....	34
Διάγραμμα 2: Το μεγαλύτερο πρόβλημα των εξαγωγικών επιχειρήσεων	35
Διάγραμμα 3: Εμπορικές επιχειρήσεις.....	41
Διάγραμμα 4: Επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών.....	41
Διάγραμμα 5: Πλήθος επιχειρήσεων, διαχωρισμός με βάση το είδος.....	42

Κατάλογος πινάκων

Πίνακας 1: Απασχολούμενοι κατά επίπεδο εκπαίδευσης	43
Πίνακας 2: Οι εισαγωγές της Ελλάδας κατά χώρες.....	48
Πίνακας 3: Οι εξαγωγές της Ελλάδας κατά χώρες	53
Πίνακας 4: Εισαγωγές 2012, 2013 ανά κατηγορίες προϊόντων.....	57
Πίνακας 5: Εξαγωγές 2012, 2013 ανά κατηγορίες προϊόντων	59
Πίνακας 6: Εμπορικό ισοζύγιο, 2000-2004	61
Πίνακας 7: Εμπορικό ισοζύγιο, 2005-2008	62
Πίνακας 8: Ισοζύγιο εξαγωγών, 2000-2004.....	62
Πίνακας 9: Ισοζύγιο εξαγωγών, 2005-2008.....	63
Πίνακας 10: Ισοζύγιο εισαγωγών, 2000-2004	63
Πίνακας 11: Ισοζύγιο εισαγωγών, 2005-2008	64
Πίνακας 12: Εμπορικό ισοζύγιο 2009-2013	64
Πίνακας 13: Ισοζύγιο εξαγωγών, 2009-2013.....	65
Πίνακας 14: Ισοζύγιο εισαγωγών, 2009-2013	65
Πίνακας 15: Ισοζύγιο υπηρεσιών 2011-2013	67

Απόδοση όρων

Eurogroup	Ανεπίσημη σύσκεψη υπουργών οικονομικών της Ευρωζώνης
European Commission	Ευρωπαϊκή Επιτροπή
Enterprise Europe Network	Δίκτυο ολοκληρωμένων υπηρεσιών για επιχειρήσεις

Συντομογραφίες

Τ.Ε.Ι.	Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα
Ε.Ε.	Ευρωπαϊκή Ένωση
Ο.Ε.	Ομόρρυθμη Εταιρεία
Ε.Ε.	Ετερόρρυθμη Εταιρεία
Ε.Π.Ε.	Εταιρεία Περιορισμένης Ευθύνης
Α.Ε.	Ανώνυμη Εταιρεία
Α.Ν.Ε.	Ανώνυμη Ναυτιλιακή Εταιρεία
Ε.Ο.Κ.	Ευρωπαϊκή Οικονομική Ενότητα
Ε.Ε.Θ.	Επαγγελματικό Επιμελητήριο Θεσσαλονίκης
Ο.Ο.Σ.Α.	Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης
Η.Π.Α.	Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής
Δ.Ν.Τ.	Διεθνές Νομισματικό Ταμείο
Ι.Ο.Β.Ε.	Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών
Π.Σ.Ε.	Πανελλήνιος Σύλλογος Εξαγωγέων
Κ.Ε.Ε.Μ.	Κέντρο Εξαγωγικών Ερευνών και Μελετών
Ο.Ν.Ε.	Οικονομική και Νομισματική Ένωση
Φ.Π.Α.	Φόρος Προστιθέμενης Αξίας
Ε.Τ.Π.Α.	Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης
Ε.Κ.Τ.	Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο
Ε.Σ.Ε.Ε.	Εθνική Συνομοσπονδία Ελληνικού Εμπορίου
Β.Ε.Α.	Βιοτεχνικό Επιμελητήριο Αθηνών

Εισαγωγή

Η Ελλάδα είναι μια χώρα η οποία έχει πολλά χρόνια ενεργό εξαγωγικό εμπόριο και κατέχει ένα πολύ σημαντικό ρόλο και στο εξαγωγικό εμπόριο άλλων χωρών, λόγω της γεωγραφικής θέσης της. Η οικονομική κρίση, ειδικότερα την τελευταία πενταετία, άλλαξε κατά πολύ την κατάσταση της χώρας στον τομέα του εμπορίου και όχι μόνο. Κάποιες επιχειρήσεις διέκοψαν τις εξαγωγές τους και πολλές άλλες σταμάτησαν να λειτουργούν οριστικά. Αυτές οι αλλαγές επηρέασαν άμεσα την όλη οικονομική κατάσταση της χώρας, η οποία βρίσκεται σε συνεχή ύφεση τα τελευταία χρόνια.

Η συγκεκριμένη πτυχιακή εργασία παρουσιάζει την σημαντικότητα των μικρομεσαίων επιχειρήσεων στο εμπόριο και ειδικότερα στον τομέα των εξαγωγών. Αναλύονται και επεξηγούνται οι οικονομικοί όροι: μικρομεσαίες επιχειρήσεις, εισαγωγές, εξαγωγές, εμπόριο, οικονομική κρίση και ισοζύγιο. Παρουσιάζει την κατάσταση του εισαγωγικού και εξαγωγικού εμπορίου για το 2013 και με βάση τις γεωγραφικές περιοχές, αλλά και με βάση το είδος των εμπορευμάτων.

Πιο αναλυτικά, το πρώτο κεφάλαιο περιέχει γενικά στοιχεία για την οικονομική ιστορία της Ελλάδας, με αναφορές στο εμπόριο, είτε εσωστρεφές είτε εξωστρεφές, και την ανάπτυξη του με την πάροδο των χρόνων, από τις πρώτες επιχειρήσεις που ασχολήθηκαν με αυτό έως και τις πιο σύγχρονες.

Το δεύτερο κεφάλαιο αναλύει τις δομές των επιχειρήσεων στην Ελλάδα. Οι επιχειρήσεις διαχωρίζονται ανάλογα με το αντικείμενο δράσης τους, ανάλογα με τον φορέα τους, ανάλογα με τις νομικές μορφές τους και τέλος, ανάλογα με το μέγεθος

τους, με βάση τις πιο πρόσφατες αποφάσεις που πάρθηκαν από την σύσταση της σχετικής Επιτροπής, στις 6 Μαΐου 2003.

Το τρίτο κεφάλαιο επικεντρώνεται στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις. Στη λειτουργία τους και τη δομή τους, στη συμμετοχή τους στο εμπόριο και στα κριτήρια που υπάρχουν για τον χαρακτηρισμό τους. Επίσης αναλύονται οι κατηγορίες μικρομεσαίων επιχειρήσεων και η σημασία τους για την οικονομία της χώρας.

Στο τέταρτο κεφάλαιο επεξηγείται ο όρος οικονομική κρίση και εμφανίζονται αναλυτικά οικονομικά στοιχεία για την κατάσταση της Ελλάδας κατά τη διάρκεια της. Επίσης παρουσιάζονται τα αίτια που προκάλεσαν την κρίση, οι επιπτώσεις στην οικονομία και η έρευνα που πραγματοποιήθηκε από το Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών σχετικά με τις επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στη λειτουργία των επιχειρήσεων.

Στο πέμπτο κεφάλαιο αναλύεται ο όρος εμπόριο όπως επίσης και τα χαρακτηριστικά του. Παρουσιάζονται οι εξελίξεις που αφορούν τον εμπορικό κλάδο γενικότερα, με μεγαλύτερη έμφαση στις πωλήσεις στο εσωτερικό αλλά και στο εξωτερικό. Αναλύονται οι όροι χονδρικό και λιανικό εμπόριο και τέλος παρουσιάζονται τα στοιχεία για την απασχόληση εργαζομένων στον τομέα του εμπορίου, ανάλογα με την εκπαίδευση και την ηλικία τους.

Το έκτο κεφάλαιο ασχολείται με τα στοιχεία που έχουν παρουσιαστεί για τις κινήσεις, είτε εισαγωγές είτε εξαγωγές, τα κέρδη και τις προσλήψεις και απολύσεις προσωπικού των εμπορικών επιχειρήσεων. Στο κεφάλαιο αυτό, επίσης εμφανίζονται τα στοιχεία που έχουν καταγραφεί για το εμπορικό ισοζύγιο στην Ελλάδα, σε δύο ξεχωριστές περιόδους, πριν την εμφάνιση της οικονομικής κρίσης, δηλαδή από το 2000 έως το 2008 και μετά την επίδραση της κρίσης, δηλαδή από το 2009 έως το 2013, για το οποίο υπάρχουν τα τελευταία επίσημα στοιχεία.

Το έβδομο κεφάλαιο περιέχει προτάσεις για την λύση των προβλημάτων που δημιουργήθηκαν στη λειτουργία των επιχειρήσεων εξαιτίας της οικονομικής κρίσης, οι στρατηγικές που ακολουθήθηκαν από την κυβέρνηση και τα ευρωπαϊκά προγράμματα που προτάθηκαν για την στήριξη αυτών.

Το όγδοο και τελευταίο κεφάλαιο εμφανίζει τα συμπεράσματα όλων των στοιχείων που παρουσιάστηκαν για τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις συνδυαστικά με το εμπόριο. Επίσης, σχολιάζεται η χρησιμότητα του εξαγωγικού εμπορίου της Ελλάδας και κατά πόσο θα συμβάλει η ανάπτυξη του, στην βελτίωση της οικονομικής κατάστασης της χώρας.

Κεφάλαιο 1

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

Η Ελλάδα έγινε ανεξάρτητο κράτος το 1828, με τη Συνθήκη του Λονδίνου, με όνομα: «Βασίλειον της Ελλάδος». Με δύο εξωτερικά δάνεια στο ιστορικό της, από Αγγλικές τράπεζες, η Ελλάδα είχε κηρύξει την πρώτη πτώχευση, το 1826. Αργότερα, ο Ιωάννης Καποδίστριας ίδρυσε το Εθνικό Νομισματοκοπείο στην Αίγινα και καθιέρωσε τον φοίνικα ως εθνικό νόμισμα, για αντικατάσταση του τούρκικου νομίσματος που χρησιμοποιούνταν.

Η οικονομία της Ελλάδας την περίοδο της βασιλείας του Όθωνα, δηλαδή από το 1832 έως και το 1862, ήταν αγροτική. Το μεγαλύτερο μέρος της οικονομίας αφορούσε την γεωργία και κτηνοτροφία, αλλά παράλληλα εμφανίστηκε και μεγάλη ανάπτυξη του εμπορίου. Με βασιλικό διάταγμα, το 1833, το εθνικό νόμισμα της Ελλάδας ως τότε, ο φοίνικας, αντικαθίσταται από την δραχμή. Μία δεκαετία αργότερα, το 1843, η Ελλάδα κύρηξε και την δεύτερη πτώχευση.

Σημαντικό ρόλο είχε ο Χαρίλαος Τρικούπης, ο οποίος κυβέρνησε από το 1880 έως το 1893, ανά διαστήματα με την μεσολάβηση των: Θεόδωρου Δηλιγιάννη, Ζηνόβιου Βάλβη και Σωτηρίου Σωτηρόπουλου. Με τις χρηματοδοτήσεις μεγάλων έργων και τις μεταρρυθμίσεις στην οικονομία που επέβαλε ο Χαρίλαος Τρικούπης για σειρά ετών, η Ελλάδα κατέληξε να κηρύξει και για τρίτη φορά πτώχευση, το 1893.

Το 1897 η Ελλάδα κήρυξε τον πόλεμο ενάντια στους Τούρκους, με αρχηγό τον Θεόδωρο Δηλιγιάννη. Ο πόλεμος ανέδειξε την Ελλάδα ως ηττημένη, με πολλές σοβαρές επιπτώσεις στην οικονομία της, λόγω του ότι αμέσως μετά την λήξη του πολέμου, της επιβλήθηκε πολεμική αποζημίωση και Διεθνής Οικονομικός Έλεγχος.

Η Ελλάδα έλαβε μεγάλη βοήθεια από εξωτερικά δάνεια, που μέχρι το 1900 είχαν φτάσει τα 10. Για την τακτοποίηση και αποπληρωμή αυτών, σχηματίστηκαν τέσσερα νέα δάνεια, την περίοδο 1902-1914. Η εκστρατεία που πραγματοποιήθηκε όμως, ενάντια στην Τουρκία, την περίοδο 1919-1922, τελείωσε με την Μικρασιατική Καταστροφή και με σοβαρές οικονομικές επιπτώσεις για την Ελλάδα.

Ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος, ο οποίος κυρήχθηκε το 1940, κατέστρεψε τις παραγωγικές δομές της χώρας, όπως επίσης καταστράφηκαν και σημαντικά έργα που είχαν πραγματοποιηθεί, όπως γέφυρες, δρόμοι κλπ. Με την λήξη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, το 1944 η προτεραιότητα του κράτους ήταν η ανασυγκρότηση της οικονομικής κατάστασης, η οποία είχε πληγεί υπερβολικά από στρατιωτικές, και άλλες δαπάνες.

Ακολούθησε ο Εμφύλιος Πόλεμος, ο οποίος αποτελείωσε όσα χρήματικά ποσά είχαν απομείνει στα ταμεία του κράτους και με την λήξη του, το 1944, έφερε την Ελλάδα για ακόμη μία φορά σε οικονομικό αδιέξοδο.

Η μεταπολεμική περίοδος έφερε πολλές αλλαγές στις πολιτικές κινήσεις της χώρας λόγω της ανικανότητας των κυβερνήσεων να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις, δηλαδή αποκατάσταση υλικών ζημιών και οικονομική ανάπτυξη. Από το 1955 μέχρι το 1963, με την κυβέρνηση του Κωσταντίνου Γ. Καραμανλή, η οικονομική ανάπτυξη ήταν ραγδαία.

Αποτέλεσμα της ανάπτυξης ήταν η Ελλάδα να αναγνωριστεί ως η δεύτερη ταχύτερα αναπτυσσόμενη χώρα στην Ευρώπη και να υπογραφεί συμφωνία μελλοντικής σύνδεσης με την Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (Ε.Ο.Κ.), το 1961.

Μετά την είσοδο της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Ένωση το 1981 η επιχειρησιακή ανάπτυξη του κράτους ήταν συνεχείς και ακατάπαυστη σε διάφορους τομείς για αρκετά χρόνια. Διάφορα είδη επιχειρήσεων όπως παροχής υπηρεσιών, εμπορίου, πρωτογενούς παραγωγής και βιοτεχνίες είχαν την μεγαλύτερη καταγεγραμμένη

ανάπτυξη λόγω της ευνοϊκής νομοθεσίας για την ίδρυση νέων επιχειρήσεων και την αυξημένη ζήτηση για εσωτερική κατανάλωση. Στοιχεία που υπάρχουν παρουσιάζουν την Ελλάδα, για εκείνα τα χρόνια, μια ανεπτυγμένη χώρα με αρκετά υψηλό κατά κεφαλήν εισόδημα και πολύ υψηλό δείκτη ανθρώπινης ανάπτυξης. Η χώρα κράτησε τον τίτλο αυτό μέχρι και το 2010, όταν το κατά κεφαλήν εισόδημα μειώθηκε υπερβολικά, και πλέον δεν θεωρείται το ικανό ποσό για την αξιοπρεπή διαβίωση των όλων των πολιτών.

Όπως και άλλες χώρες-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Ευρωζώνης, η Ελλάδα γνώρισε τις επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης από τις αρχές του 2010. Αυτό ήταν αποτέλεσμα των οικονομικών προβλημάτων που είχε εμφανίσει η χώρα από το τέλος του 2007. Λόγω του ελλείμματος που εμφανίστηκε στον προϋπολογισμό της χώρας, η Ε.Ε. αποφάσισε να αναλάβει την επίλυση της κατάστασης με το σχέδιο του μνημονίου. Μετά την υπογραφή του μνημονίου με την τρόικα στις 3 Μαΐου του 2010, το οποίο επέβαλε αυστηρή λιτότητα με στόχο τον περιορισμό των δαπανών που προκαλούσαν έλλειμμα, η κυβέρνηση δεν πραγματοποίησε κάποια μεταρρύθμιση στο φορολογικό σύστημα για τον εκσυγχρονισμό του κράτους αλλά προχώρησε σε αλλαγές που κατέστησαν την επιβίωση κάποιων επιχειρήσεων αδύνατη και πολλές επιχειρήσεις κατέληξαν σε οριστικό "λουκέτο". Αυτό είχε ως αποτέλεσμα την ύφεση και την αύξηση της ανεργίας, η οποία το 2010 άγγιξε το ποσοστό του 20% και ως το τέλος του 2011 το ξεπέρασε αρκετά. Η συνέχιση της πολιτικής αυτής έως και σήμερα είχε αρνητικά αποτελέσματα, αν και θεωρείται ότι υπάρχει ελπίδα για τους επιχειρηματίες, διότι με βάση τα στοιχεία που παρουσιάζει η κυβέρνηση, άρχισαν να παρουσιάζονται κέρδη στις κινήσεις τους και τα δύσκολα πέρασαν.

Κεφάλαιο 2

Η ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

Οι επιχειρήσεις χωρίζονται σε διάφορες κατηγορίες ανάλογα με το αντικείμενο δράσης τους, του ιδιοκτησιακού επιχειρηματικού κεφαλαίου τους, της νομικής μορφής τους και του μεγέθους τους. Πιο αναλυτικά, με τον διαχωρισμό αυτό προκύπτουν κατηγορίες με βάση το αντικείμενο δράσης τους, τον φορέα τους, με τις νομικές μορφές τους και με το μέγεθος τους.

2.1 Αντικείμενο δράσης

Ανάλογα με το αντικείμενο δράσης τους, οι επιχειρήσεις χωρίζονται σε:

α) επιχειρήσεις πρωτογενούς παραγωγής, δηλαδή επιχειρήσεις οι οποίες ασχολούνται με την απόκτηση ή απόσπαση αγαθών που προορίζονται για άμεση ή έμμεση κατανάλωση κατ' ευθείαν από την φύση. Η απόκτηση των αγαθών αυτών πραγματοποιείται είτε με τη συλλογή από συλλεκτικές επιχειρήσεις, είτε με την εξόρυξη από έδαφος και υπέδαφος από εξορυκτικές επιχειρήσεις. Παραδείγματα πρωτογενούς παραγωγής είναι η αλιεία, η γεωργία, η κτηνοτροφία, η εξόρυξη μεταλλευμάτων κλπ.

β) επιχειρήσεις δευτερογενούς παραγωγής, μεταποίησης και μετασχηματισμού, δηλαδή επιχειρήσεις οι οποίες ασχολούνται με τον συνδυασμό ή και την μετατροπή πρώτων υλών με σκοπό την κατασκευή άλλων αγαθών και προϊόντων.

Με βάση τα μέσα που χρησιμοποιούνται εμφανίζονται τρεις κλάδοι:

- η βιοτεχνία
- η χειροτεχνία
- η βιομηχανία

Παραδείγματα δευτερογενούς παραγωγής είναι οι επιχειρήσεις παραγωγής επίπλων, παστερίωσης γάλακτος, παραγωγής ενδυμάτων, παπουτσιών κλπ.

γ) ασφαλιστικές επιχειρήσεις, δηλαδή επιχειρήσεις που έχουν ως αποκλειστικό αντικείμενο τις ασφαλιστικές εργασίες. Με τον όρο ασφαλιστικές εργασίες περιγράφονται οι συνάψεις συμβάσεων με σκοπό την ασφαλιστική κάλυψη από διάφορους κινδύνους.

Οι ασφαλιστικές αυτές επιχειρήσεις χωρίζονται σε:

- ειδικές ασφαλιστικές εταιρίες
- ασφαλιστικές εταιρίες χαρτοφυλακίου
- επιχειρήσεις δημοσίου δικαίου
- γραφεία αντιπροσωπειών μεσιτών για θαλάσσιες ασφαλίσεις
- αλληλασφαλιστικοί συνεταιρισμοί κλπ.

δ) επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών, δηλαδή επιχειρήσεις οι οποίες δεν παρέχουν στους πελάτες τους υλικά προϊόντα, ούτε πρωτογενή ούτε μεταποιημένα, αλλά παρέχουν υπηρεσίες. Η παροχή υπηρεσιών αποτελεί την δεύτερη σε σπουδαιότητα κατηγορία των οικονομικών αγαθών αμέσως μετά τα υλικά αγαθά. Παραδείγματα τέτοιου είδους υπηρεσιών είναι οι τραπεζικές συναλλαγές, οι υπηρεσίες διαφημίσεων, οι οικοδομικές εργασίες, οι υπηρεσίες τροφοδοσίας, οι μεταφορικές υπηρεσίες, οι εκπαιδευτικές υπηρεσίες κλπ.

ε) τραπεζικές επιχειρήσεις, δηλαδή επιχειρήσεις οι οποίες ασχολούνται με χρηματικές και πιστωτικές συναλλαγές. Ανάλογα με το είδος τους, δέχονται καταθέσεις, αναλαμβάνουν πληρωμές για λογαριασμό πελατών τους, φυλάσσουν και

διαχειρίζονται αξιόγραφα, τα οποία είναι συγκεκριμένα έγγραφα στα οποία ενσωματώνονται κάποια δικαιώματα, χορηγούν δάνεια κλπ.

ζ) επιχειρήσεις μεταφορών, δηλαδή μεταφορικές επιχειρήσεις οι οποίες αναλαμβάνουν την μετακίνηση είτε φορτίων, είτε κάποιου προσώπου, από μια τοποθεσία σε μια άλλη. Συνήθως οι μεταφορές επιβατών και φορτίων πραγματοποιούνται έναντι κάποιας αμοιβής που αναλόγως ονομάζεται κόμιστρο, εισιτήριο ή ναύλος.

Οι κατηγορίες που χωρίζονται οι επιχειρήσεις μεταφορών είναι τρεις:

- χερσαίες μεταφορές
- εναέρια μεταφορές
- θαλάσσιες μεταφορές.

Σε κάθε περίπτωση χρησιμοποιούνται τα ανάλογα μέσα μετακίνησης όπως λεωφορεία, αεροσκάφη, τρένα, πλοία κλπ.

η) εμπορικές επιχειρήσεις ή γενικού εμπορίου, δηλαδή επιχειρήσεις που ασχολούνται με αγορά και πώληση προϊόντων από άλλες επιχειρήσεις πρωτογενούς ή δευτερογενούς παραγωγής χωρίς να τα επεξεργάζονται. Εμπορικές επιχειρήσεις μπορούν να χαρακτηριστούν τα καταστήματα ρούχων, παπουτσιών, οπωρολαχανικών, εργαλείων, αντιπροσωπείες αυτοκινήτων κλπ.

2.2 Φορέας

Ανάλογα με τον φορέα τους, οι επιχειρήσεις χωρίζονται σε:

α) ιδιωτικές επιχειρήσεις, οι οποίες αποτελούνται από φυσικά ή νομικά πρόσωπα και έχουν καθαρά κερδοσκοπικό χαρακτήρα. Με τις δράσεις τους έχουν

στόχο την ικανοποίηση των ατομικών τους αναγκών, χωρίς να ενδιαφέρονται για τις συνέπειες των πράξεων τους επί των άλλων ιδιωτικών επιχειρήσεων. Αποτέλεσμα των δράσεων αυτών είναι ο ανταγωνισμός που καλλιεργείται διαρκώς.

β) δημόσιες επιχειρήσεις, οι οποίες αποτελούνται από διάφορους φορείς άσκησης πολιτικής εξουσίας όπως η Κυβέρνηση, η Βουλή, οι Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης κ.α. Δεν έχουν κερδοσκοπικό χαρακτήρα και παρέχουν τις υπηρεσίες και τα αγαθά τους είτε δωρεάν, είτε σε τιμές κάτω του πραγματικού κόστους. Με τις δράσεις τους, σε αντίθεση με τις ιδιωτικές, έχουν στόχο την κάλυψη και την ικανοποίηση όλων των αναγκών του κοινωνικού συνόλου και δεν ανταγωνίζονται μεταξύ τους.

γ) μεικτές επιχειρήσεις, οι οποίες αποτελούνται από ιδιωτική ιδιοκτησία των μέσων παραγωγής, των υποδομών και των οργάνων που χρησιμοποιούνται. Επίσης κάποιες φορές εμφανίζεται και κρατική ιδιοκτησία σε μερικά από αυτά. Μια μεικτή επιχείρηση επιτρέπει τις ιδιωτικές χρηματοδοτικές αποφάσεις από άτομα, δηλαδή φυσικά πρόσωπα που συμμετέχουν στην διοίκηση αυτών, αλλά σε καμία περίπτωση τα φυσικά πρόσωπα δεν έχουν απόλυτη αυτονομία. Αποφάσεις που μπορεί να παρθούν από αυτά τα άτομα, στη συνέχεια είναι πιθανό να αγνοηθούν από την κρατική ιδιοκτησιακή ομάδα.

2.3 Νομικές μορφές

Ανάλογα με τις νομικές μορφές, οι επιχειρήσεις χωρίζονται σε:

α) ατομικές, οι οποίες είναι οι πιο απλές σε σύσταση σε σχέση με τις υπόλοιπες. Ιδρύονται και διοικούνται από έναν φυσικό πρόσωπο, τον ιδιοκτήτη, ο οποίος έχει τη δυνατότητα όλων των διοικητικών αποφάσεων αλλά και την πλήρη

ευθύνη των συνεπειών τους.

β) εταιρικές, οι οποίες είναι αποτέλεσμα συνεργασίας δύο ή περισσότερων ατόμων ή φορέων με στόχο την επίτευξη κάποιου κοινού σκοπού. Με την ίδρυση μιας εταιρίας πραγματοποιείται συνδυασμός των πόρων των συμβαλλομένων για την ταχύτερη επίτευξη των σκοπών της, που στην περίπτωση ανεξάρτητης δράσης αυτών, η διαδικασία θα ήταν χρονοβόρα και, ίσως σε κάποιες περιπτώσεις, αδύνατη.

Οι εταιρικές επιχειρήσεις χωρίζονται σε: Προσωπικές (Ο.Ε. , Ε.Ε.) και σε Κεφαλαιουχικές ή αλλιώς Απρόσωπες (Α.Ε. , Ε.Π.Ε.).

Πιο αναλυτικά, εμφανίζονται οι εξής κατηγορίες εταιρειών:

- Ομόρρυθμη Εταιρεία (Ο.Ε.)
- Ετερόρρυθμη Εταιρεία (Ε.Ε.)
- Εταιρεία Περιορισμένης Ευθύνης (Ε.Π.Ε)
- Ανώνυμη Εταιρεία (Α.Ε.)
- Ανώνυμη Ναυτιλιακή Εταιρεία (Α.Ν.Ε.)
- Συνεταιρισμός
- Συμπλοιοκτησία

2.4 Μέγεθος

Ανάλογα με το μέγεθος τους, με βάση την τελευταία σύσταση Επιτροπής στις 6 Μαΐου 2003 η οποία επικεντρώθηκε στον ορισμό των μεγεθών των επιχειρήσεων, οι επιχειρήσεις χωρίζονται σε:

α) πολύ μικρές επιχειρήσεις, οι οποίες απασχολούν από έναν έως και λιγότερους από 10 εργαζομένους και το σύνολο του ετήσιου ισολογισμού τους δεν υπερβαίνει τα 2 εκατομμύρια ευρώ.

β) μικρές επιχειρήσεις, οι οποίες απασχολούν από 10 έως και λιγότερους από 100 εργαζομένους και το σύνολο του ετήσιου ισολογισμού τους δεν ξεπερνά τα 10 εκατομμύρια ευρώ.

γ) μεσαίες επιχειρήσεις, οι οποίες απασχολούν από 100 έως και λιγότερους από 250 εργαζομένους και το σύνολο του ετήσιου ισολογισμού τους δεν υπερβαίνει τα 43 εκατομμύρια ευρώ.

δ) μεγάλες επιχειρήσεις, οι οποίες απασχολούν μεγαλύτερο αριθμό εργαζομένων από 250 και το σύνολο του ετήσιου ισολογισμού είναι περισσότερο από 43 εκατομμύρια ευρώ.

ε) επιχειρήσεις κολοσσοί, οι οποίες ξεπερνούν κατά πολύ τον αριθμό εργαζομένων των μεγάλων επιχειρήσεων, έχουν πάνω από 100 εκατομμύρια ευρώ σύνολο ετήσιου ισολογισμού και πρόκειται για τεράστιου μεγέθους και εξάπλωσης επιχειρήσεις.

Η τελευταία κατηγορία δεν είναι απολύτως εξακριβωμένη και έχει μια πιο γενική έννοια με στόχο να καλύψει όλες εκείνες τις επιχειρήσεις που ξεπερνούν σε μέγεθος τις μεγάλες επιχειρήσεις. Αυτό συμβαίνει διότι στο σύγχρονο επιχειρηματικό κόσμο με τους κολοσσιαίους πολυεθνικούς ομίλους και τις πιθανώς εκατοντάδες θυγατρικές, με συνεχείς εξαγορές και συγχωνεύσεις, οι δομές των επιχειρήσεων γίνονται ακόμη πιο συνθέτες και πολύπλοκες.

Σύμφωνα με τις κατηγορίες των μεγεθών των επιχειρήσεων δημιουργήθηκε και μια νέα κατηγορία, οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις. Ο όρος αυτός προέκυψε με σκοπό να καλύψει συνολικά τις επιχειρήσεις που ανήκουν στις κατηγορίες των πολύ μικρών, μικρών και μεσαίων και με συνέπεια αυτού ήταν αμέσως επόμενο η ένωση των χαρακτηριστικών τους.

Κεφάλαιο 3

ΟΙ ΜΙΚΡΟΜΕΣΑΙΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ

3.1 Ορισμός των μικρομεσαίων επιχειρήσεων

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης, έχει αποκτήσει τη μεθοδολογία του "στατικού ορισμού" των επιχειρήσεων που χαρακτηρίζονται μικρομεσαίες και την έχει εμπλουτίσει με ένα ποιοτικό κριτήριο της ανεξαρτησίας του "οικονομικού ορισμού".

Μικρομεσαία επιχείρηση, σύμφωνα πάντα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και την Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, χαρακτηρίζεται η επιχείρηση η οποία απασχολεί λιγότερους από 250 μόνιμους υπαλλήλους, ο ετήσιος κύκλος εργασιών της είναι μικρότερος των 40 εκατομμυρίων ευρώ και παράλληλα η συνολική αξία του ενεργητικού της είναι μικρότερη των 27 εκατομμυρίων ευρώ. Επίσης, το κριτήριο ανεξαρτησίας αναφέρει ότι οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις δεν πρέπει να ανήκουν κατά ποσοστό 25% ή μεγαλύτερο του κεφαλαίου ή των δικαιωμάτων ψήφου τους, σε μια άλλη επιχείρηση ή από κοινού σε περισσότερες επιχειρήσεις, οι οποίες δεν ανταποκρίνονται στις προϋποθέσεις για τον ορισμό των μικρομεσαίων επιχειρήσεων.

Ο ορισμός της Ευρωπαϊκής Επιτροπής δεν είναι δεσμευτικός, παρά μόνο σε ορισμένους τομείς. Ο ορισμός αυτός επεκτείνεται καθώς διαχωρίζει τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις σε τρεις άλλες υποκατηγορίες τύπων επιχειρήσεων σε συνάρτηση με το είδος των σχέσεων που διατηρούν με άλλες επιχειρήσεις. Πιο συγκεκριμένα, ο

διαχωρισμός αφορά κατά βάση τη συμμετοχή στο κεφάλαιο, το δικαίωμα ψήφου ή το δικαίωμα άσκησης κυρίαρχης επιρροής. Δηλαδή προκύπτουν οι κατηγορίες των συνεργαζόμενων επιχειρήσεων, των συνδεδεμένων επιχειρήσεων και των ανεξάρτητων επιχειρήσεων.

3.1.1 Συνεργαζόμενες επιχειρήσεις

Οι συνεργαζόμενες επιχειρήσεις είναι αυτές που δημιουργούν σημαντικές χρηματοοικονομικές εταιρικές σχέσεις με άλλες επιχειρήσεις, χωρίς να έχουν την ικανότητα να ασκήσουν έμμεσο ή άμεσο έλεγχο η μία στην άλλη. Οι συνεργαζόμενες επιχειρήσεις δεν συνδέονται με κανένα τρόπο μεταξύ τους, ούτε εξαρτώνται ταυτόχρονα από κάποια άλλη. Για να οριστεί μια επιχείρηση συνεργαζόμενη με μια άλλη θα πρέπει να κατέχει συμμετοχή μεγαλύτερη από 25% και μικρότερη από 50% σε αυτήν. Τα αντίστοιχα ποσοστά συμμετοχής θα πρέπει να έχει και η δεύτερη επιχείρηση, στην πρώτη. Για να πραγματοποιηθεί μία τέτοιου είδους συνεργασία, η αιτούσα για συμμετοχή επιχείρηση, δεν επιτρέπεται να συντάσσει ενοποιημένους λογαριασμούς στους οποίους να περιλαμβάνεται η πρώτη επιχείρηση. Επίσης, η αιτούσα επιχείρηση δεν πρέπει να περιλαμβάνεται, μέσω κάποιας ενοποίησης, στους λογαριασμούς της άλλης αλλά ούτε σε κάποια τρίτη που να συνδέεται με την πρώτη.

3.1.2 Συνδεδεμένες επιχειρήσεις

Οι συνδεδεμένες επιχειρήσεις είναι αυτές που αντιστοιχούν στην οικονομική κατάσταση επιχειρήσεων που αποτελούν μέρος μιας ομάδας, μέσω άμεσου ή έμμεσου ελέγχου της πλειοψηφίας του κεφαλαίου ή και των δικαιωμάτων ψήφου, μέσω των συμφωνιών, σε ορισμένες περιπτώσεις μέσω μετόχων που είναι φυσικά πρόσωπα ή

μέσω της εξουσίας άσκησης κυρίαρχης επιρροής σε μια επιχείρηση. Οι συνδεδεμένες επιχειρήσεις εμφανίζονται σε σπανιότερες περιπτώσεις και διακρίνονται γενικά κατά τρόπο ιδιαίτερα σαφή. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, στο πλαίσιο της μέριμνας αποφυγής δυσχερειών ερμηνείας από μέρους των επιχειρήσεων, όταν αυτές προσαρμόζονται στον ορισμό, προσδιόρισε αυτόν τον τύπο επιχειρήσεων συμπεριλαμβάνοντας τις προϋποθέσεις που δίνονται από το πρώτο άρθρο της οδηγίας 83/349/Ε.Ο.Κ. του Συμβουλίου. Το συγκριμένο άρθρο της οδηγίας αυτής αναφέρεται στους ενοποιημένους λογαριασμούς και εφαρμόζεται από πολλών ετών.

3.1.3 Ανεξάρτητες επιχειρήσεις

Οι ανεξάρτητες επιχειρήσεις είναι αυτές που εμφανίζονται πολύ συχνότερα από όλα τα άλλα είδη. Πρόκειται για όλες τις επιχειρήσεις που δεν ανήκουν σε κανέναν από τους άλλους δυο τύπους επιχειρήσεων, συνεργαζόμενες ή συνδεδεμένες. Οι ανεξάρτητες επιχειρήσεις δεν διαθέτουν συμμετοχή 25% ή περισσότερο σε κάποια άλλη επιχείρηση, δεν κατέχονται άμεσα κατά 25% ή περισσότερο από άλλη επιχείρηση, ούτε από δημόσιο οργανισμό, ούτε από κοινού σε περισσότερες επιχειρήσεις οι οποίες να είναι άμεσα ή έμμεσα συνδεδεμένες μεταξύ τους. Δηλαδή οι ανεξάρτητες επιχειρήσεις δεν έχουν καμία απολύτως ανάμειξη με κάποια άλλη επιχείρηση, ούτε στην κατοχή ούτε στην διοίκηση τους. Επίσης, οι ανεξάρτητες επιχειρήσεις δεν συντάσσουν ενοποιημένους λογαριασμούς και δεν περιλαμβάνονται σε λογαριασμούς μιας άλλης επιχείρησης που συντάσσει εκείνη ενοποιημένους λογαριασμούς. Ως εξαίρεση, μια επιχείρηση μπορεί να συνεχίσει να θεωρείται ανεξάρτητη ακόμη και αν το όριο κατοχής 25% καλυφθεί ή ξεπεραστεί, όταν πρόκειται για ορισμένες κατηγορίες επενδυτών.

3.2 Η σημασία των μικρομεσαίων επιχειρήσεων στην οικονομία

Οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις εμφανίζονται να κατέχουν περισσότερο από 95% του συνόλου των επιχειρήσεων. Για την ευρωπαϊκή οικονομία, η επιχειρηματικότητα και οι μικρές επιχειρήσεις αποτελούν βασική πηγή επιχειρηματικού δυναμισμού, λόγω του ότι προσφέρουν τον μεγαλύτερο ποσοστό θέσεων απασχόλησης και πολλές ιδέες καινοτομίας. Σε όλη την Ευρώπη, στον ιδιωτικό τομέα, λειτουργούν περίπου 25 εκατομμύρια μικρομεσαίες επιχειρήσεις και προσφέρουν περισσότερες από το 75% του συνόλου των θέσεων εργασίας. Αυτό σημαίνει ότι οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις απασχολούν περισσότερα από 100 εκατομμύρια άτομα πανευρωπαϊκά. Πιο γενικά, περίπου το 90% του συνόλου των επιχειρήσεων είναι μικρές ή μεσαίες και το 85% του συνόλου των θέσεων εργασίας, που δημιουργήθηκαν τα τελευταία 5 χρόνια, είναι σε μικρομεσαίες επιχειρήσεις. Λόγω αυτών των στοιχείων που παρουσιάζουν την σημαντικότητα των επιχειρήσεων αυτών, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο χαρακτηρίζει τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις ως την «ραχοκοκαλιά» της ευρωπαϊκής οικονομίας.

Σύμφωνα με έκθεση του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (Ο.Ο.Σ.Α.) το 2002, πάνω από το 50% της προστιθέμενης αξίας οφείλεται στην επιχειρηματική δραστηριότητα των μικρομεσαίων επιχειρήσεων στις χώρες-μέλη του. Η σημασία των επιχειρήσεων αυτών έχει αναγνωριστεί και γενικότερα στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης λόγω του ότι αυτές αντιπροσωπεύουν το δυναμικότερο και μεγαλύτερο κομμάτι της επιχειρηματικής δραστηριότητας με τους πιο σταθερούς και υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης.

Οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις, επίσης θεωρείται ότι είναι αρκετά σημαντικό να έχουν λόγο όταν οι εθνικοί και ευρωπαϊκοί φορείς χάραξης πολιτικής σχεδιάζουν κανόνες λειτουργίας του επιχειρηματικού περιβάλλοντος στο οποίο οι μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις καλούνται να αναπτυχθούν και να εξελιχθούν.

Επομένως, συμπεραίνουμε ότι οι επιχειρήσεις αυτές είναι εξαιρετικά σημαντικές για την τόνωση και την αύξηση της απασχόλησης αλλά και κατά συνέπεια της καταπολέμησης της ανεργίας.

Κεφάλαιο 4

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

4.1 Η έννοια του όρου οικονομική κρίση

Οικονομική κρίση ονομάζεται το φαινόμενο κατά τη διάρκεια του οποίου μια οικονομία χαρακτηρίζεται από συνεχή και αισθητή μείωση της οικονομικής δραστηριότητας. Με τον όρο οικονομική δραστηριότητα ονομάζουμε όλα τα μακροοικονομικά μεγέθη της οικονομίας όπως η απασχόληση, το εθνικό προϊόν και οι τιμές προϊόντων και υπηρεσιών. Επίσης, σημαντικό περιεχόμενο της οικονομικής δραστηριότητας είναι και οι επενδύσεις, οι οποίες θεωρούνται ως βασικότερος δείκτης της, λόγω του ότι όταν αυξομειώνονται συμπαρασύρουν μαζί τους και όλα τα υπόλοιπα οικονομικά μεγέθη.

Η οικονομική κρίση αποτελεί τη μία από τις δύο φάσεις των οικονομικών διακυμάνσεων και πιο συγκεκριμένα, αποτελεί την φάση της καθόδου και της ύφεσης της οικονομίας. Αυτό συμβαίνει όταν η οικονομική δραστηριότητα βρίσκεται σε μία συνεχή συρρίκνωση.

4.2 Παγκόσμια οικονομική κρίση

Το δεύτερο εξάμηνο του 2007, από τις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής ξέσπασε η οικονομική κρίση, η οποία επεκτάθηκε με ραγδαίους ρυθμούς σε ολόκληρο τον κόσμο. Στις αγορές χρήματος της Αμερικής, η πτώση των αξιών των

κατοικιών και η δυσκολία αποπληρωμής δανείων, ήταν οι αρχικοί λόγοι που προκάλεσαν πρόβλημα ρευστότητας στις τράπεζες, οι οποίες κατά συνέπεια αναγκάστηκαν να στραφούν σε τεράστιο δανεισμό από τις αγορές χρήματος.

Στις αρχές του 2008 το πρόβλημα στον χρηματοπιστωτικό κλάδο είχε πλέον διογκωθεί και είχε πλήξει αρκετά τον τραπεζικό κλάδο, τον κατασκευαστικό κλάδο και τον κλάδο του εμπορίου. Κύριες συνέπειες ήταν τα γενικευμένα προβλήματα που προκλήθηκαν όπως η έλλειψη ρευστότητας και η συνεχής αύξηση της ανεργίας. Συνέπεια του προβλήματος της ρευστότητας και της απώλειας εμπιστοσύνης προς το τραπεζικό σύστημα ήταν να εξαντληθούν οι γραμμές χρηματοδότησης, γεγονός που οδήγησε σε πτωχεύσεις τραπεζών, κυρίως στις Η.Π.Α. και στην Ευρώπη, αλλά και γενικότερα, σε παγκόσμιο επίπεδο.

Η αντίδραση πολλών χωρών ήταν αναπόφευκτη και κατάληξη ήταν η άμεση λήψη μέτρων με έναν κοινό στόχο, την βελτίωση της ρευστότητας και την επιβίωση επιχειρήσεων, που έκλειναν η μία μετά την άλλη. Τα μέτρα αυτά, αν και είχαν διαφορές μεταξύ τους, είχαν σκοπό την αναθέρμανση της οικονομίας και την συγκράτηση της απασχόλησης.

4.3 Οικονομική κρίση στην Ευρώπη

Στην Ευρώπη, το σχέδιο αντιμετώπισης της κρίσης, με περιεχόμενα την στήριξη και την ανάκαμψη της οικονομίας, κατατέθηκε τον Δεκέμβριο του 2008. Η δημιουργία κοινών στρατηγικών, ανάμεσα στα κράτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, και η προώθηση μακροπρόθεσμων στόχων ήταν τα βασικότερα χαρακτηριστικά του σχεδίου αυτού. Βασικοί άξονες για την αντιμετώπιση της κρίσης είναι η εισαγωγή ρευστότητας στην οικονομία με προβλεπόμενο αποτέλεσμα να τονωθεί η ζήτηση και η προώθηση των επενδύσεων. Αυτό έχει ως μακροπρόθεσμο στόχο την ενίσχυση της

ανταγωνιστικότητας της Ευρώπης, πάντα λαμβάνοντας υπόψη τους περιορισμούς του Συμφώνου Σταθερότητας. Το συγκεκριμένο σύμφωνο δίνει έμφαση στη δημοσιονομική πειθαρχία και τη νομισματική σταθερότητα. Σχετικές αποφάσεις πάρθηκαν στην Ευρωπαϊκή Commission το 2009.

Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (Δ.Ν.Τ.) δημοσίευσε πρόσφατα προβλέψεις για την Διεθνή Οικονομία οι οποίες αναθεωρούν με καθοδική πορεία τις εκτιμήσεις που πραγματοποιήθηκαν στο παρελθόν. Πιο συγκεκριμένα οι εκτιμήσεις για την ανάπτυξη της διεθνούς οικονομίας από 4,3% απέκλιναν κατά 0,3% και τελικά κατέβηκαν σε 4% για το 2011. Για το 2012 η πτώση της εκτίμησης για την ανάπτυξη της διεθνούς οικονομίας ήταν 0,5% η οποία διαμόρφωσε το ποσοστό σε 4% από το προβλεπόμενο 4,5%. Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο επίσης αναθεωρεί τις εκτιμήσεις για την ανάπτυξη της Ευρωζώνης με καθοδική πορεία. Πιο αναλυτικά, εμφανίζονται τελικά ποσοστά ανάπτυξης της Ευρωζώνης μόλις 1,6% για το 2011 και 1,1% για το 2012.

4.4 Τα βασικά αίτια της οικονομικής κρίσης

Τα αίτια της οικονομικής κρίσης εντοπίστηκαν στα μακροχρόνια διαρθρωτικά προβλήματα, στις πολιτικές που εφαρμόστηκαν και στην διεθνή συγκυρία της χρηματοπιστωτικής και οικονομικής κρίσης. Η κρίση αυτή ανέδειξε με τον πιο έντονο πιθανό τρόπο τα συγκεκριμένα προβλήματα. Το κυριότερο από όλα τα χαρακτηριστικά της οικονομίας είναι η ύπαρξη διαρθρωτικών προβλημάτων πολύ νωρίτερα από την εμφάνιση της κρίσης, τα οποία διαρκώς διογκώνονταν με την πάροδο των χρόνων.

Γνωστές αιτίες της οικονομικής κρίσης είναι:

- α) Προοδευτική απώλεια δημοσιονομικής πειθαρχίας, που σημαίνει

σταδιακή εμφάνιση ελλείμματος στον προϋπολογισμό του κράτους

β) Ανεπιθύμητες παρενέργειες επικράτησης κοινού νομίσματος, οι οποίες προκάλεσαν ανεξέλεγκτη πιστωτική επέκταση, υπερβολικές μισθολογικές απαιτήσεις και απώλεια γενικής ανταγωνιστικότητας.

γ) Παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση, η οποία με την εμφάνιση της επηρέασε πολλές χώρες σε ολόκληρη την υφήλιο.

δ) Κακή διακυβερνητική κίνηση, η οποία προκλήθηκε από αποφάσεις οι οποίες ευνοούσαν λίγους και όχι το σύνολο των πολιτών. Παραδείγματα αυτών είναι η διαπλοκή, η διαφθορά, η ευθυνοφοβία, η ανεπαρκής επαγγελματική συνείδηση και η διατήρηση ενός υπερτροφικού και πελατειακού κράτους.

ε) Ανεπαρκώς ελεγχόμενες διεθνείς αγορές, μέσω των οποίων διακινούνταν τεράστιοι όγκοι χρηματικών ποσών, και λόγω αυτού προκαλούνταν απώλεια ρευστού σε διάφορες εμπλεκόμενες χώρες.

ζ) Αναποτελεσματικότητα στην επιτήρηση των κρατών από την Ευρωπαϊκή Ένωση, το Eurogroup και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο.

4.5 Επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης

Οι σημαντικότερες επιπτώσεις που είχε η εμφάνιση της οικονομικής κρίσης των ετών 2008-2013 είναι οι εξής:

α) Κρίση ρευστότητας, καθώς εξαιτίας της παύσης χορήγησης επαγγελματικών και καταναλωτικών δανείων, τέθηκε πρόβλημα ρευστότητας στην αγορά και την κατανάλωση.

β) Δυσκολία παροχής δανείων από τις τράπεζες.

γ) Αύξηση επιτοκίων, βραχυπρόθεσμα μείωση επενδυτικής δραστηριότητας και περιορισμός καταναλωτικής πίστης.

δ) Μείωση της παραγωγής, της κατανάλωσης και ως αποτέλεσμα αυτών, μείωση του εθνικού εισοδήματος.

ε) Μείωση του εμπορικού ισοζυγίου.

ζ) Δραματική αύξηση της τιμής του πετρελαίου και ως αποτέλεσμα αυτού η αύξηση του κόστους παραγωγής.

η) Αύξηση του πληθωρισμού.

θ) Αύξηση των τιμών των πρώτων υλών και συνεπακόλουθη ήταν και πάλι η αύξηση του κόστους παραγωγής.

ι) Πτώση στις τιμές των ακινήτων.

4.6 Έρευνα του I.O.B.E. για τις επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στις επιχειρήσεις

Την ιδιαίτερα έντονη αρνητική επίδραση της κρίσης στη συντριπτική πλειοψηφία των Ελληνικών επιχειρήσεων καταγράφει έρευνα του Ιδρύματος Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών (I.O.B.E). Επίσης παρουσίασε την εκτίμηση τους ότι οι μεγάλες δυσκολίες δεν έχουν περάσει, αναφερόμενοι στις επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης, οι οποίες ακόμη επηρεάζουν την οικονομία. Όπως προκύπτει από τις έρευνες οικονομικής συγκυρίας του I.O.B.E., έστω και τώρα που το οικονομικό κλίμα έχει σταματήσει να επιδεινώνεται και έχει ανακάμψει λίγο, οι προβλέψεις των επιχειρήσεων για τις συνέπειες της κρίσης παραμένουν δυσμενείς.

Η συγκεκριμένη μελέτη πραγματοποιήθηκε σε δείγμα 587 επιχειρήσεων (Α.Ε. & Ε.Π.Ε.) που απασχολούν συνολικά πάνω από 90.000 εργαζομένους. Βασικοί στόχοι της μελέτης ήταν η καταγραφή της επίδρασης που είχε η οικονομική κρίση μέχρι τη δεδομένη στιγμή, η συλλογή των προβλέψεων των επιχειρηματιών για τους προσεχείς

μήνες λειτουργίας τους και η καταγραφή των τρόπων αντίδρασης τους στις προκλήσεις της κρίσης.

4.7 Συμπεράσματα της έρευνας

4.7.1 Αρνητική επίδραση στις εμπορικές επιχειρήσεις

Όπως προκύπτει από την συγκεκριμένη έρευνα το 77% των επιχειρήσεων που συμμετείχαν διατυπώνουν αρνητικές εκτιμήσεις για την επίδραση της κρίσης και παράλληλα το 85% κρίνει ότι οι δυσκολίες που παρουσιάστηκαν δεν έχουν τελειώσει. Αυτά τα στοιχεία προβλέπουν ότι το επόμενο 12μηνο θα υπάρξει επιδείνωση των οικονομικών συνθηκών. Επίσης, οι επιχειρηματίες που συμμετείχαν στην έρευνα προβλέπουν περαιτέρω μείωση των εσόδων τους, για το επόμενο έτος, σε ποσοστό περίπου 5,5%.

Ειδικότερα, οι απώλειες εκτιμώνται σε:

- Βιομηχανία και Μεταποίηση, περίπου 3,3%
- Υπηρεσίες, περίπου 6,4%
- Λιανικό Εμπόριο, περίπου 10%
- Κατασκευές, περίπου 18%

Σε όλους τους τομείς δραστηριότητας που εξετάστηκαν, τα κέρδη αναμένεται να υποχωρήσουν περισσότερο από τις πωλήσεις, και εκτιμάται ότι θα σημειωθεί αποκλιμάκωση των περιθωρίων κέρδους. Στο σύνολο των επιχειρήσεων του δείγματος, τα κέρδη αναμένεται ότι θα μειωθούν αισθητά, κατά ποσοστό 13%.

Πιο συγκεκριμένα, η μείωση των κερδών εκτιμάται σε:

- Βιομηχανία, περίπου 7,7%
- Υπηρεσίες, περίπου 33,5%

-Λιανικό Εμπόριο, περίπου 17%

-Κατασκευές, περίπου 23,8%

Περισσότερο αρνητική εικόνα παρουσιάζουν και οι επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στη Βιομηχανία και το Εμπόριο, δηλαδή το 80% του συνόλου των επιχειρήσεων, ενώ δυσμενέστερες εκτιμήσεις διατυπώνουν οι επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στην Εμπορία, στην Επισκευή Αυτοκινήτων και στην Πώληση Καυσίμων, δηλαδή το 92% του συνόλου των μικρομεσαίων επιχειρήσεων. Αντίθετα, οι πιο ανθεκτικές επιχειρήσεις στην κρίση εμφανίζονται στους κλάδους της Ιδιωτικής Υγείας και της Ιδιωτικής Εκπαίδευσης.

Η θετική σχέση του μεγέθους των επιχειρήσεων και της αρνητικής επίδρασης της κρίσης, τόσο για τις εκτιμήσεις όσο και για τις προβλέψεις, είναι το πιο βασικό συμπέρασμα της έρευνας αυτής.

Οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις εμφανίζονται πολύ περισσότερο αρνητικές σε ότι αφορά τις επιδράσεις της κρίσης, σε ποσοστό περίπου 81%. Ηπιότερη είναι η εικόνα σε ότι αφορά τις πολύ μικρές επιχειρήσεις, επειδή οι αρνητικές εκτιμήσεις είναι σε ποσοστό 71%. Πιο ανθεκτικές εμφανίζονται και οι μεγάλες επιχειρήσεις, με αρνητικές εκτιμήσεις περίπου σε ποσοστό 72,5%

4.7.2 Απαισιοδοξία των επιχειρηματιών για το μέλλον

Οι προβλέψεις για το επόμενο διάστημα δεν είναι ιδιαίτερα ευχάριστες. Το 85% των επιχειρήσεων προβλέπει ότι η επίδραση της κρίσης, το προσεχές 12μηνο θα είναι είτε αρνητική είτε πολύ αρνητική. Αναμένεται περαιτέρω επιδείνωση των συνθηκών λειτουργίας των επιχειρήσεων, ενώ η Βιομηχανία και το Εμπόριο είναι οι κλάδοι που διατυπώνουν τις χειρότερες προβλέψεις για το μέλλον. Ηπιότερη είναι η εικόνα για τους Ενδιάμεσους Χρηματοπιστωτικούς Οργανισμούς και τον Κλάδο των

Ασφαλειών, για τους οποίους οι αρνητικές εκτιμήσεις, για το επόμενο έτος, είναι σε ποσοστό 67%.

Λιγότερο απαισιόδοξες εμφανίζονται οι πολύ μικρές και μεγάλες επιχειρήσεις. Οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις εξακολουθούν να διατυπώνουν περισσότερο αρνητικές προβλέψεις. Περίπου οι μισές επιχειρήσεις από αυτές αναμένουν έως 20% πτώση στον κύκλο εργασιών τους και στα κέρδη τους για το προσεχές 12μηνο, ενώ 2 στις 5 επιχειρήσεις κρίνουν ότι τα κέρδη τους θα μειωθούν πολύ περισσότερο από το αναμενόμενο 20%. Αξίζει να σημειωθεί ότι καταγράφηκε ένα 18% των επιχειρηματιών που αναμένει κάποια άνοδο των πωλήσεων. Διαφωνία αποτυπώνεται στις απόψεις περί επενδύσεων καθώς 3 στις 10 επιχειρήσεις δηλώνουν ότι θα μειώσουν τις επενδύσεις πάνω από 30%, ενώ 1 στις 4 θεωρεί ότι θα είναι ικανή να προβεί σε κάποιου είδους αύξηση.

4.7.3 Χρηματοδότηση επιχειρήσεων

Ένα από τα αξιοσημείωτα συμπεράσματα της έρευνας είναι το γεγονός ότι η κρίση φαίνεται να μην έχει επηρεάσει τη χρηματοδότηση των επιχειρήσεων από τις τράπεζες. Το ποσοστό των επιχειρήσεων που το ισχυρίζεται αυτό είναι περίπου 70%. Περίπου 65% των επιχειρήσεων εντοπίζουν κάποιο πρόβλημα χρηματοδότησης στον περιορισμό της ρευστότητας μεταξύ προμηθευτών και πελατών. Ένα ποσοστό επιχειρήσεων 43% περίπου εντοπίζουν ως βασικότερο πρόβλημα το πολύ υψηλό κόστος δανεισμού, ένα άλλο ποσοστό 38% περίπου θεωρούν βασικότερο πρόβλημα την άρνηση των τραπεζών να εγκρίνουν νέα δάνεια και ένα ποσοστό 28% περίπου κρίνει ότι το πιο μεγάλο πρόβλημα είναι ο περιορισμός της ρευστότητας υφιστάμενων γραμμών χρηματοδότησης.

4.8 Οι επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις

Η οικονομική κρίση χτύπησε τις ελληνικές μικρομεσαίες επιχειρήσεις πολύ περισσότερο από ότι θα μπορούσε να έχει προβλέψει η οποιαδήποτε σχετική έρευνα. Οι επιπτώσεις της κρίσης επιδεινώθηκαν όταν η υπογραφή του μνημονίου επέβαλε περιοριστικά μέτρα που έκαναν την επιβίωση των επιχειρήσεων σχεδόν αδύνατη. Η μεγάλη ανάπτυξη των τελευταίων ετών, πιο συγκεκριμένα της περασμένης δεκαετίας, έφερε αύξηση στον κύκλο εργασιών των επιχειρήσεων με αμέσως επόμενο την ραγδαία αύξηση των εξόδων και του κόστους εργασιών. Πολλές επιχειρήσεις είχαν στήσει το εμπορικό τους μοντέλο με βάση την εποχή των “παχιών αγελάδων” και τις ημέρες ανεξέλεγκτης κατανάλωσης. Οι επιχειρηματίες άρχισαν να ανησυχούν όταν κλήθηκαν να λάβουν μέτρα για την επιβίωση των επιχειρήσεων τους, όπως την μείωση των εργασιών η οποία κυμαινόταν από 20% έως κάποιες φορές 50%. Οι περισσότεροι από αυτούς συνέχιζαν την επιβολή μέτρων με την ελπίδα της βιωσιμότητας της επιχείρησής τους και την επαναφορά στην κερδοφορία, έστω και σε μακρινό προβλεπόμενο μέλλον. Αμφιβολίες προκάλεσε η συνειδητοποίηση του γεγονότος ότι κανείς τελικά δεν μπορεί να προβλέψει το εύρος και το χρονικό βάθος της ύφεσης και ως αποτέλεσμα αυτού ο σχετικός προγραμματισμός καθίσταται ακόμα πιο δύσκολος.

Από την πρώτη στιγμή που εμφανίστηκαν προβλήματα στην οικονομία της Ελλάδας, οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις βρέθηκαν αντιμέτωπες με τις παρενέργειες της παγκόσμιας κρίσης. Πολλές μικρομεσαίες επιχειρήσεις αναγκάστηκαν να αναθεωρήσουν τα επενδυτικά τους σχέδια και να μειώσουν σημαντικά τα λειτουργικά τους έξοδα. Επίσης, πολύ συχνή περίπτωση είναι αυτή που επιχειρήσεις έμειναν σε στασιμότητα και κατάσταση αναμονής, περιμένοντας κάποια αλλαγή σε

αυτήν την οικονομική κατάσταση.

Οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις αναγκάστηκαν να μειώσουν τις αποδοχές των εργαζομένων τους με διάφορους τρόπους και στη συνέχεια εμφανίστηκαν τα παρακάτω στατιστικά στοιχεία:

α) το 90% των επιχειρηματιών προχώρησαν σε περικοπές των βασικών αποδοχών των υπαλλήλων.

β) το 19% μείωσαν τις ώρες εργασίας των υπαλλήλων ή τις μετέτρεψαν σε ώρες εκ περιτροπής εργασίας.

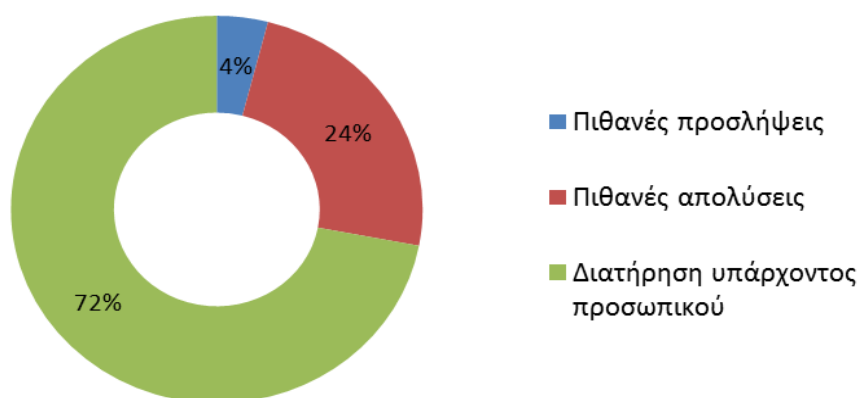
γ) το 5% των επιχειρηματιών συμφώνησαν με επιχειρησιακές συμβάσεις

δ) το 14% περίπου μετέτρεψαν τις ήδη υπάρχουσες συμβάσεις πλήρους απασχόλησης προσωπικού, σε συμβάσεις μερικής απασχόλησης.

Επιπλέον, το 67% των επιχειρηματιών δεν έδωσε την παρά μικρή αύξηση σε εργαζομένους, ενώ στις επιχειρήσεις που υπήρχαν κέρδη και ήταν δυνατή η αύξηση του μισθού κάποιου εργαζόμενου, το ποσοστό αύξησης δεν ξεπερνούσε το 2,7%. Στη συνέχεια, προβλέψεις για το 2014 εμφανίζουν το ποσοστό αυτό με μείωση και τελική τιμή 2%.

Αξιοσημείωτη συνέπεια της οικονομικής κρίσης είναι και η ανεργία η οποία αυξάνεται ραγδαία. Το ποσοστό των επιχειρήσεων που προχώρησαν σε απολύσεις έφτασε το 48% όταν παλαιότερα το ετήσιο ποσοστό των απολύσεων ήταν μόλις 18%.

Σε έρευνα που πραγματοποιήθηκε, από το Βιοτεχνικό Επιμελητήριο Αθηνών (Β.Ε.Α.), το 2012, για τις επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στις επιχειρήσεις, εμφανίζονται και οι μελλοντικές σκέψεις των επιχειρηματιών σε ότι αφορά το επόμενο έτος. Δηλαδή, το 72% των ερωτηθέντων επιχειρηματιών δήλωσε ότι σκέφτεται να κρατήσει το προσωπικό που ήδη απασχολεί, το 24% σκέφτεται να απολύσει προσωπικό και ένα πολύ μικρό ποσοστό της τάξεως του 4% των ερωτηθέντων σκέφτεται να προσλάβει νέο εργατικό δυναμικό.

Διάγραμμα 1: Οι μελλοντικές σκέψεις των επιχειρηματιών

Πέρα από τις περικοπές, τις απολύσεις, τις αλλαγές που πραγματοποιούνται στις μισθοδοσίες και το παραεμπόριο, πολλές επιχειρήσεις καταλήγουν να κλείνουν η μία μετά την άλλη με πολύ σοβαρές συνέπειες στην οικονομία. Η ελληνική κυβέρνηση κλήθηκε πολλές φορές από τους πολίτες να αλλάξει τις αποφάσεις της Τρόικας αλλά, επικαλούμενη την υπογραφή του μνημονίου, δικαιολογείται λόγω δέσμευσης σε αυτό.

4.9 Σχετικό ερωτηματολόγιο Πανελληνίου Συνδέσμου Εξαγωγέων

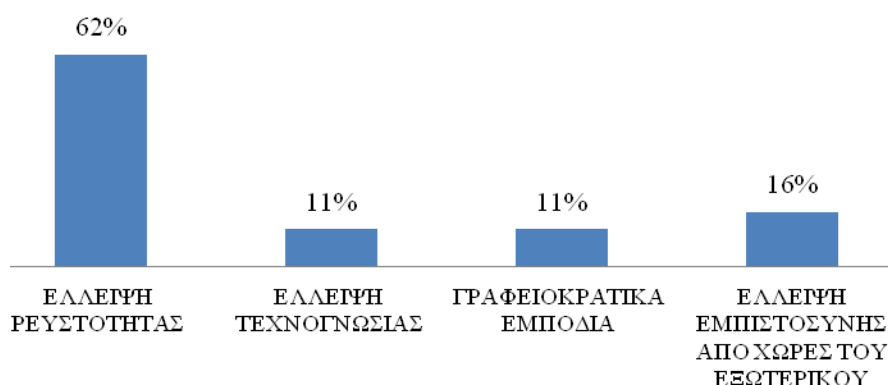
Μέσω της επίσημης ιστοσελίδας που διατηρεί ο Πανελλήνιος Σύνδεσμος Εξαγωγέων, η οποία περιέχει όλες τις σχετικές πληροφορίες για ότι αφορά το εμπόριο, τους εξαγωγείς, τα οικονομικά στοιχεία και τις κινήσεις των επιχειρήσεων, είτε στο εσωτερικό είτε στο εξωτερικό, πραγματοποιείται μία ανοιχτή έρευνα που αποσκοπεί στην συλλογή απόψεων από διάφορους πολίτες, ανεξαρτήτως ενδιαφερόντων.

Η ερώτηση που καλούνται να απαντήσουν οι επισκέπτες της ιστοσελίδας είναι ποιο είναι το μεγαλύτερο πρόβλημα σήμερα για μια εξαγωγική επιχείρηση.

Με συντριπτική διαφορά σε ποσοστό περίπου 62%, δηλαδή οι περισσότεροι από τους ερωτηθέντες, επέλεξαν για κύρια αιτία των προβλημάτων των εμπορικών

επιχειρήσεων, την έλλειψη ρευστότητας. Ένα ίσο ποσοστό, περίπου 11%, εμφανίζεται και για τις δύο άλλες πιθανές απαντήσεις, την έλλειψη τεχνογνωσίας και τα γραφειοκρατικά εμπόδια. Τέλος, ένα ποσοστό ύψους περίπου 16% των ερωτηθέντων επέλεξε ότι η έλλειψη εμπιστοσύνης εμπορικών εταιρών του εξωτερικού προς την Ελλάδα είναι το μεγαλύτερο πρόβλημα που αντιμετωπίζουν οι εξαγωγικές επιχειρήσεις αυτήν τη στιγμή.

ΠΟΙΟ ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΩΝ ΕΞΑΓΩΓΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

Διάγραμμα 2: Το μεγαλύτερο πρόβλημα των εξαγωγικών επιχειρήσεων

Η έρευνα αυτή εμφανίζει πολύ ξεκάθαρα την κοινή γνώμη, η οποία συμφωνεί με τα δεδομένα από άλλες σχετικές πανευρωπαϊκές έρευνες, ότι το κύριο αίτιο της ύφεσης, αυτήν την στιγμή, είναι η έλλειψη ρευστότητας.

Κεφάλαιο 5

Ο ΕΜΠΟΡΙΚΟΣ ΚΛΑΔΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

5.1 Ορισμός του εμπορίου

Στην οικονομική επιστήμη, με τον όρο εμπόριο χαρακτηρίζεται ένας θεωρητικός χώρος στον οποίο συναντάται η προσφορά και η ζήτηση αγαθών, με κάποιο χρηματικό αντάλλαγμα.

5.2 Τα χαρακτηριστικά του εμπορίου

Οι επιχειρήσεις που εμπλέκονται στο εμπόριο απευθύνονται σε δύο κατηγορίες καταναλωτών που είναι οι εξής:

- α) άτομα ή φυσικά πρόσωπα
- β) άλλες επιχειρήσεις.

Στην πρώτη περίπτωση, όταν ο καταναλωτής είναι φυσικό πρόσωπο, το εμπόριο χαρακτηρίζεται ως λιανικό και στην δεύτερη περίπτωση, όταν το εμπόριο απευθύνεται σε άλλες επιχειρήσεις που έχουν σκοπό την μεταπώληση των προϊόντων, χαρακτηρίζεται ως χονδρικό.

Τα βασικά χαρακτηριστικά των εμπορικών επιχειρήσεων είναι:

- η διεξαγωγή διαδικασιών ανταλλαγής
- η παροχή συμπληρωματικών υπηρεσιών και η περιορισμένη επεξεργασία των προϊόντων

-η εξολοκλήρου δημιουργία των προϊόντων με αμέσως επόμενο την πώληση τους.

Οι επιχειρήσεις αυτές παρεμβάλλονται μεταξύ μονάδων μεταποίησης και τελικής κατανάλωσης αλλά και μεταξύ χονδρικού εμπορίου και τελικής κατανάλωσης. Επίσης, βασικό χαρακτηριστικό τους είναι ότι προάγουν την πώληση αγαθών στους τελικούς καταναλωτές. Οι επιχειρήσεις χονδρικού εμπορίου συνήθως παρεμβάλλονται μεταξύ πρωτογενούς παραγωγής και μονάδων μεταποίησης, επίσης, μεταξύ διαφορετικών μονάδων μεταποίησης και τέλος μεταξύ μονάδων μεταποίησης και λιανικού εμπορίου. Δηλαδή, οι εμπορικές επιχειρήσεις προάγουν την πώληση εμπορευμάτων σε αγοραστές οι οποίοι είτε θα τα μεταπωλήσουν, είτε θα τα επεξεργαστούν και θα τα μεταπωλήσουν, είτε απλά θα τα καταναλώσουν απευθείας αλλά συνήθως σε μεγάλες ποσότητες.

Η σημερινή εξέλιξη της δομής του εμπορίου έχει ως αποτέλεσμα την κυριαρχία επιχειρήσεων που διατηρούν περισσότερα από ένα καταστήματα, την ανάπτυξη καταστημάτων με μεγάλη ποικιλία διαφορετικών ειδών εμπορευμάτων, την διεθνοποίηση, την αύξηση της συγκέντρωσης του κλάδου, όπως και επίσης την αύξηση ανταγωνισμού μεταξύ αυτών.

5.3 Το χονδρικό εμπόριο και τα βασικά χαρακτηριστικά του

Το χονδρικό εμπόριο παρεμβάλλεται μεταξύ του παραγωγού και του λιανοπωλητή με αποτέλεσμα να επιτυγχάνει τρία είδη οικονομιών:

- οικονομίες εξειδικεύσεως
- οικονομίες κλίμακας
- οικονομίες συναλλαγών.

Σημαντικό χαρακτηριστικό του χονδρικού εμπορίου είναι ότι απλουστεύει τις πολύπλοκες συναλλαγές μεταξύ του κάθε παραγωγού με πληθώρα λιανέμπορων και του κάθε λιανέμπορου με πληθώρα παραγωγών. Η προσφορά του στους παραγωγούς είναι ευρεία κάλυψη της αγοράς και η διανομή των προϊόντων, η διαχείριση και διατήρηση των αποθεμάτων, η ανάληψη κινδύνου, η επεξεργασία και διεκπεραίωση των παραγγελιών, η πληροφόρηση και η υποστήριξη στους αγοραστές. Η προσφορά του στους λιανικούς εμπόρους είναι οι υπηρεσίες φυσικής διανομής, η δημιουργία συλλογής εμπορευμάτων, η διάσπαση της υποχρεωτικής αγοράς μεγάλων ποσοτήτων, οι υπηρεσίες επεξεργασίας, η πίστωση και η χρηματοδότηση, η απορρόφηση του κόστους των αποθεμάτων, η υποστήριξη σε τεχνικά θέματα μάρκετινγκ κτλ. Τέλος, προσφέρει τη δυνατότητα διαχείρισης πληροφοριών και δεδομένων σε ότι αφορά τις εμπορικές κινήσεις.

Ένα άλλο βασικό χαρακτηριστικό του χονδρικού εμπορίου είναι η μεγάλη συμμετοχή της κατηγορίας των μισθωτών στο δυναμικό του, με τα 3/4 των απασχολούμενων του κλάδου του εμπορίου να ανήκουν στην κατηγορία του χονδρικού, δηλαδή ποσοστό ύψους 75,0%, όπου το 12,7% είναι αυτοαπασχολούμενοι, το 9,2% είναι εργοδότες και τέλος το 3,1% ανήκει στην κατηγορία των βοηθών ή και μη αμειβόμενων μελών. Πάνω από τα 2/3 των απασχολούμενων στον κλάδο του εμπορίου είναι άνδρες, ενώ η αναλογία ανδρών/γυναικών είναι 71% / 29%. Αντιθέτως τα ποσοστά της μερικής και της προσωρινής απασχόλησης είναι χαμηλότερα, δηλαδή 2,4% και 4,1% αντίστοιχα, ενώ οι νέοι μέχρι και 29 ετών, αποτελούν λιγότερο από το 13,8% των απασχολούμενων του κλάδου. Οι 60% από τους απασχολούμενους του κλάδου του εμπορίου εργάζονται σε επιχειρήσεις μικρού μεγέθους, δηλαδή σε επιχειρήσεις που ανήκουν στην πρώτη κατηγορία των μικρομεσαίων επιχειρήσεων. Ο τομέας του χονδρικού εμπορίου είναι ο μόνος τομέας του κλάδου στον οποίο η απασχόληση ανδρών, σε σχέση με τον προηγούμενο χρόνο, αυξήθηκε κατά ποσοστό

0,9%, καθώς η απασχόληση των νέων ανδρών και γυναικών, δηλαδή μέχρι 29 ετών, μειώνεται¹.

Είναι εμφανές λοιπόν, ότι οι εργοδότες του συγκεκριμένου κλάδου προτιμούν για εργαζόμενους άτομα τα οποία είναι άνω των 30, επειδή προφέρουν τις γνώσεις και τις υπηρεσίες τους με περισσότερη υπευθυνότητα και συνήθως έχουν εμπειρία από κάποια σχετική προηγούμενη εργασία τους.

5.4 Το λιανικό εμπόριο και τα βασικά χαρακτηριστικά του

Ο τελευταίος αποδέκτης του προϊόντος, προτού αυτό φτάσει στους τελικούς καταναλωτές, είναι ο λιανοπωλητής. Ο λιανοπωλητής είναι ίσως το σημαντικότερο στοιχείο στον εμπορικό τομέα και αποτελεί την κυρίαρχη φιγούρα στα κανάλια διανομής προϊόντων. Το λιανικό εμπόριο, αν και προέρχεται από τους αρχαίους χρόνους, μόλις κατά τον 19ο αιώνα άρχισε να δείχνει τάσεις εξέλιξης, ακολουθώντας κατά βάση την τεχνολογική εξέλιξη.

Οι σύγχρονες επιχειρήσεις λιανικού εμπορίου προσφέρουν ποικιλία προϊόντων, διευκολύνσεις στην αγορά προϊόντων, αλλά και την ικανοποίηση που αναμένει ο καταναλωτής. Η σύγχρονη αντίληψη για τις πωλήσεις είναι ότι στο λιανικό κατάστημα η πώληση σημαίνει εξυπηρέτηση του πελάτη. Κάθε πώληση έχει σαν τελικό σκοπό την κάλυψη μιας ανάγκης ή μιας επιθυμίας του καταναλωτή και όχι την παραχώρηση ενός προϊόντος.

Οι επιχειρήσεις λιανικού εμπορίου μπορούν να ταξινομηθούν με βάση το κριτήριο της εμπορικής στρατηγικής τους σε:

-καταστήματα ευκολίας

¹ Τα ποσοστά προέρχονται από στοιχεία που παρουσιάζει η Εθνική Συνομοσπονδία Ελληνικού Εμπορίου (Ε.Σ.Ε.Ε.).

- εξειδικευμένα καταστήματα
- καταστήματα ποικιλίας προϊόντων
- σούπερ μάρκετ
- πολυκαταστήματα
- γενικά εκπτωτικά καταστήματα
- εξειδικευμένα εκπτωτικά καταστήματα
- καταστήματα αποθήκες καταλόγου.

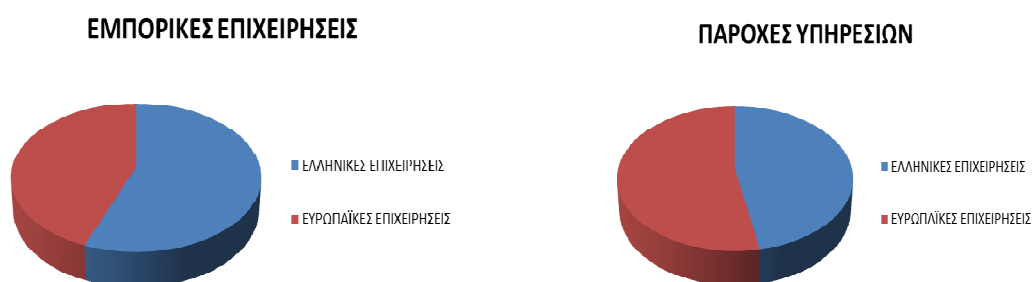
Ο κλάδος του λιανικού εμπορίου αποκτά μία διαρκώς πιο παγκοσμιοποιημένη και ανταγωνιστική διάσταση, καθώς κάποιοι μεγάλοι παίκτες διεθνώς, επωφελούνται από τα πλεονεκτήματα των διευρυμένων προμηθευτικών αλυσίδων και των οικονομιών κλίμακας, οι οποίες προκύπτουν από τη λειτουργία μεγάλων επιχειρησιακών μονάδων. Οι προκλήσεις που δημιουργούνται από την παγκοσμιοποιημένη πλέον αγορά, μεταφράζονται σε αυξημένες απαιτήσεις για τους συμμετέχοντες σε αυτήν.

Το λιανικό εμπόριο χαρακτηρίζεται από τη μεγάλη συμμετοχή της κατηγορίας των αυτοαπασχολουμένων στο δυναμικό του. Οι 3 στους 10 απασχολούμενους στον κλάδο του εμπορίου, δηλαδή το 30,1%, ανήκουν σε αυτή την κατηγορία. Εργοδότες είναι το 11,3%, βοηθούντα και μη αμειβόμενα μέλη είναι το 9,1% και τέλος το σχεδόν λιγότερο από το μισό του συνόλου των απασχολούμενων του κλάδου, δηλαδή ένα ποσοστό 49,5% είναι μισθωτοί. Η αναλογία ανδρών και γυναικών είναι 49% και 51% αντίστοιχα. Το ποσοστό της μερικής απασχόλησης σε μικρομεσαίες επιχειρήσεις ανέρχεται στο 7,1%, το ποσοστό της προσωρινής απασχόλησης διαμορφώνεται στο 9,6% του συνόλου των μισθωτών του κλάδου και οι νέοι μέχρι και 29 ετών αποτελούν το 18,7% του συνόλου των απασχολούμενων².

² Τα ποσοστά προέρχονται από μελέτη για τον κλάδο του λιανικού εμπορίου, του Επαγγελματικού Επιμελητηρίου Θεσσαλονίκης (Ε.Ε.Θ.).

5.5 Εμπορικές μικρομεσαίες επιχειρήσεις στην Ελλάδα και στην Ευρώπη.

Στην Ελλάδα, οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις τείνουν να εξειδικεύονται στις εμπορικές συναλλαγές πολύ περισσότερο από τις άλλες μικρομεσαίες επιχειρήσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Δηλαδή οι ελληνικές εμπορικές μικρομεσαίες επιχειρήσεις καλύπτουν το 38% του συνόλου των επιχειρήσεων, έναντι του 30%, που εμφανίζεται στα στοιχεία των στατιστικών, του συνόλου των άλλων ευρωπαϊκών επιχειρήσεων. Επίσης, οι ελληνικές μικρομεσαίες επιχειρήσεις ασχολούνται λιγότερο με παροχές υπηρεσιών από ότι οι ευρωπαϊκές, σε ποσοστά 40% και 45% αντίστοιχα.

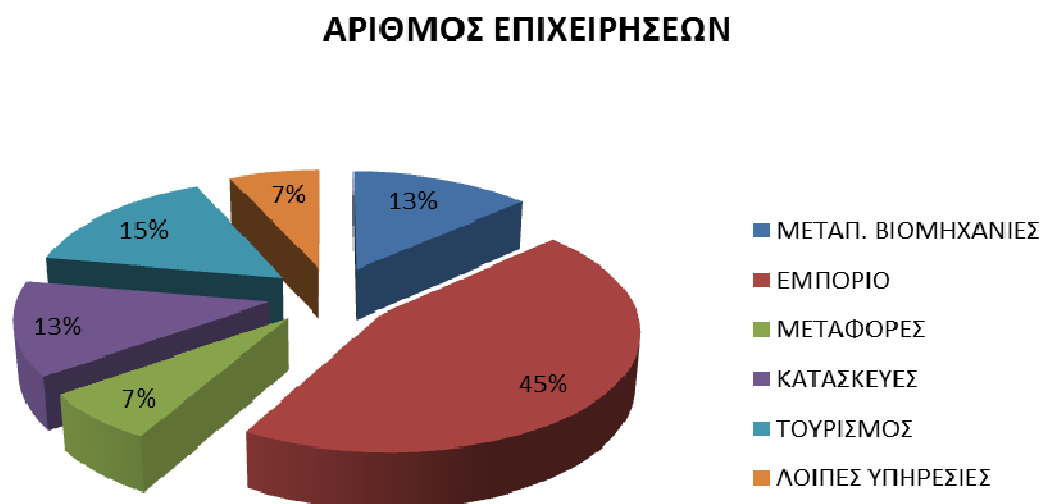
Διάγραμμα 3: Εμπορικές επιχειρήσεις

Διάγραμμα 4: Επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών

Το 2000 οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις του εμπορικού τομέα αποτελούσαν το 45% του συνόλου των επιχειρήσεων του δευτερογενούς και τριτογενούς τομέα της οικονομίας. Απασχολούσαν το 34,4% των εργαζομένων συνολικά στους παραπάνω τομείς και συνέλαβαν κατά 51,4% στον πραγματοποιούμενο κύκλο εργασιών αυτών των τομέων³.

³ Τα ποσοστά προέρχονται από στοιχεία που παρουσιάζει η Εθνική Συνομοσπονδία Ελληνικού Εμπορίου (Ε.Σ.Ε.Ε.).

Το παρακάτω διάγραμμα εμφανίζει την ποσοστιαία συμμετοχή των κλάδων οικονομικής δραστηριότητας στον συνολικό αριθμό των επιχειρήσεων.

Διάγραμμα 5: Πλήθος επιχειρήσεων, διαχωρισμός με βάση το είδος

Με βάση τις πρόσφατες τάσεις και τα διαθέσιμα στοιχεία έως το τέλος του 2013, οι ελληνικές μικρομεσαίες επιχειρήσεις εκτιμάται ότι έχουν πληγεί υπερβολικά από την οικονομική κρίση, όσον αφορά το πλήθος των επιχειρήσεων. Ο αριθμός αυτός, που περιγράφει το πλήθος των επιχειρήσεων, βρίσκεται σε επίπεδα πολύ κατώτερα από το 2008, όταν δηλαδή πρωτοεμφανίστηκαν τα προβλήματα της οικονομικής κρίσης. Επίσης ο αριθμός αυτός βρίσκεται σε κατώτερα επίπεδα και από το 2005.

5.6 Το επίπεδο των απασχολούμενων στον τομέα του εμπορίου

Το εμπόριο χαρακτηρίζεται για τη μεγάλη συγκέντρωση απασχολούμενων οι οποίοι είναι απόφοιτοι δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Περίπου 6 στους 10 εργαζομένους προέρχονται από την δεύτερη εκπαιδευτική βαθμίδα, δηλαδή ποσοστό

55,4% και 3 στους 10 εργαζομένους, δηλαδή ποσοστό περίπου 29,6% είναι απόφοιτοι τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Την διαφορά κάνει το 12,0% των εργαζομένων που έχουν λάβει μόνο πρωτοβάθμια εκπαίδευση⁴.

Ο παρακάτω πίνακας εμφανίζει αναλυτικότερα τα στοιχεία που υπάρχουν σχετικά με την εκπαίδευση των απασχολούμενων στον κλάδο του εμπορίου και ανά τομέα απασχόλησης, παραδειγματικά για το 2012:

Πίνακας 1: Απασχολούμενοι κατά επίπεδο εκπαίδευσης

Απασχολούμενοι κατά επίπεδο εκπαίδευσης (στοιχεία από 2012)					
Εκπαίδευση	Τριτοβάθμια εκπαίδευση	Δευτεροβάθμια εκπαίδευση	Πρωτοβάθμια εκπαίδευση	Καθόλου σχολείο	Σύνολο
ΣΥΝΟΛΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ	1.601.525	1.812.764	721.965	20.083	4.156.337
ΤΟΜΕΑΣ	243.687	428.496	93.028	7.643	772.854
ΛΙΑΝΙΚΟ	147.067	296.780	68.433	6.858	519.138
ΧΟΝΔΡΙΚΟ	75.105	76.946	14.090	785	166.926
ΝΕΟΙ 15-29	Τριτοβάθμια εκπαίδευση	Δευτεροβάθμια εκπαίδευση	Πρωτοβάθμια εκπαίδευση	Καθόλου σχολείο	Σύνολο
ΣΥΝΟΛΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ	260.020	307.468	47.687	3.497	618.672
ΤΟΜΕΑΣ	49.747	80.519	6.776	2.102	139.144
ΛΙΑΝΙΚΟ	33.844	56.580	5.140	1.371	96.935
ΧΟΝΔΡΙΚΟ	10.850	10.534	908	731	23.023

Οι γυναίκες έχουν υψηλότερο ποσοστό έναντι των αντίστοιχων ανδρών του τομέα στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση και μικρότερο στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Η κατανομή ως προς το εκπαιδευτικό επίπεδο της απασχόλησης στο εμπόριο διαφέρει από την αντίστοιχη κατανομή της απασχόλησης στο σύνολο της οικονομίας, καθώς ο

⁴ Τα ποσοστά προέρχονται από στοιχεία που παρουσιάζει η Εθνική Συνομοσπονδία Ελληνικού Εμπορίου (Ε.Σ.Ε.Ε.).

τομέας έχει μεγαλύτερη αναλογία απασχολουμένων με δευτεροβάθμια εκπαίδευση και μικρότερη αναλογία για τις υπόλοιπες βαθμίδες.

Στο σύνολο της οικονομίας πάνω από το 1/3, δηλαδή ποσοστό 38,5%, των απασχολουμένων είναι απόφοιτοι τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, λιγότερο από το 1/5, δηλαδή ποσοστό 17,4%, είναι απόφοιτοι πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, ενώ 1 στους 4 απασχολούμενους είναι απόφοιτοι δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης όπως φαίνεται αναλυτικά στον πίνακα παραπάνω.

Από τους αποφοίτους τριτοβάθμιας εκπαίδευσης που απασχολούνται στο εμπόριο, το 1/5, δηλαδή το 20,4%, είναι νέοι μέχρι και 29 ετών, στοιχείο που υποδηλώνει ότι το εμπόριο προσελκύει πλέον υψηλότερου εκπαιδευτικού επιπέδου απασχολούμενους απ' ό,τι στο παρελθόν, ενώ στο σύνολο της οικονομίας οι νέοι που έχουν τελειώσει τριτοβάθμια εκπαίδευση αναλογούν στο 16,2%.

Ως προς το εκπαιδευτικό επίπεδο των εργαζομένων στον τομέα του εμπορίου σε σχέση με τη θέση στην επιχείρηση παρατηρούνται τα ακόλουθα: η μέση αναλογία των απασχολουμένων δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης παρακολουθεί με μικρές διαφοροποιήσεις την κατανομή ανά θέση στην εκάστοτε επιχείρηση. Περίπου οι 6 στους 10 που εργάζονται ως μισθωτοί και βοηθοί είναι απόφοιτοι δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, ενώ στους εργοδότες και τους αυτοαπασχολούμενους η αναλογία μειώνεται κατά 10% και σχηματίζεται η αναλογία λιγότεροι από 5 στους 10. Διαφοροποίηση επίσης υπάρχει στους αποφοίτους τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στις κατηγορίες των εργοδοτών και των μισθωτών του εμπορίου, οι οποίοι αποτελούν το 36% και το 34% των αντίστοιχων κατηγοριών. οι αυτοαπασχολούμενοι με πρωτοβάθμια εκπαίδευση αναλογούν στο 1/5, δηλαδή το 20,9% του συνόλου των αυτοαπασχολούμενων, έναντι του 12,0% που είναι η μέση αναλογία των απασχολούμενων του κλάδου του εμπορίου.

Επιπλέον, όσον αφορά την εκπαίδευση κατά κλάδο υπάρχει μικρή

διαφοροποίηση στην κατανομή ως προς το εκπαιδευτικό επίπεδο της απασχόλησης στους κλάδους σε σχέση με αυτή στο σύνολο του εμπορίου. Ειδικότερα, οι κλάδοι του λιανικού εμπορίου και του εμπορίου και συντήρησης οχημάτων έχουν ελαφρά αυξημένη συμμετοχή, έναντι του συνόλου, στους απασχολούμενους που είναι απόφοιτοι δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και μικρότερη συμμετοχή σε όσους είναι απόφοιτοι τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Το χονδρικό εμπόριο διακρίνεται για την πολύ αυξημένη συμμετοχή των απασχολούμενων που είναι απόφοιτοι τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, δηλαδή περίπου το 45%, και για τη μικρότερη συμμετοχή σε όσους είναι απόφοιτοι δευτεροβάθμιας και πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Διαφοροποίηση υπάρχει και στην κατανομή ως προς το εκπαιδευτικό επίπεδο των νέων μέχρι και 29 ετών, στους κλάδους έναντι των νέων στο σύνολο του εμπορίου. Στο λιανικό εμπόριο οι νέοι μέχρι και 29 ετών έχουν λίγο μεγαλύτερη συμμετοχή στους απασχολούμενους οι οποίοι είναι απόφοιτοι δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και λίγο μικρότερη συμμετοχή σε όσους είναι απόφοιτοι τριτοβάθμιας εκπαίδευσης⁵.

5.7 Παραεμπόριο

Το παραεμπόριο είναι και αυτό ένας πολύ σημαντικός παράγοντας της φθίνουσας πορείας της οικονομίας, αλλά και της επιδείνωσης της κατάστασης που βρίσκονται οι εμπορικές επιχειρήσεις και των αισθητών μειώσεων στα ποσοστά των κινήσεων των εμπορικών επιχειρήσεων. Η κλοπή του τζίρου λόγω του παραεμπορίου, συνδυαζόμενη με την οικονομική κρίση, καθιστά αδύνατη την λειτουργία πολλών μικρομεσαίων εμπορικών επιχειρήσεων. Το παραεμπόριο στην χώρα μας, αλλά και σε

⁵ Τα ποσοστά προέρχονται από στοιχεία που παρουσιάζει η Εθνική Συνομοσπονδία Ελληνικού Εμπορίου (Ε.Σ.Ε.Ε.).

άλλες χώρες, πραγματοποιείται κυρίως από οικονομικούς μετανάστες.

Σύμφωνα με εκτιμήσεις κάποιων αρμόδιων υπηρεσιών, ο ετήσιος τζίρος που πραγματοποιεί το παραεμπόριο στην Ελλάδα φθάνει στο ιλιγγιώδες ποσό των 10 δισεκατομμυρίων ευρώ⁶. Επίσης οι ίδιες εκτιμήσεις παρουσιάζουν ότι η φοροδιαφυγή λόγω αυτού αγγίζει τα 4 δισεκατομμύρια ευρώ.

Συμπέρασμα αυτών των στοιχείων είναι ότι το παραεμπόριο επηρεάζει και την οικονομική κατάσταση των επιχειρήσεων και του κράτους. Τα οικονομικά στοιχεία αυτά έμμεσα επιβάλλουν την επέμβαση της κυβέρνησης και την επιστροφή του παράνομου αυτού τζίρου στο νόμιμο εμπόριο.

⁶ Τα ποσοστά προέρχονται από στοιχεία που παρουσιάζει η Εθνική Συνομοσπονδία Ελληνικού Εμπορίου (Ε.Σ.Ε.Ε.).

Κεφάλαιο 6

ΟΙ ΕΜΠΟΡΙΚΕΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

6.1 Εισαγωγές

Κάθε χρόνο στην Ελλάδα πραγματοποιούνται πολλές περισσότερες εισαγωγές από εξαγωγές. Με βάση προσωρινά στοιχεία, τα οποία γνωστοποιεί ο Πανελλήνιος Σύλλογος Εξαγωγέων (Π.Σ.Ε.) και το Κέντρο Εξαγωγικών Ερευνών και Μελετών (Κ.Ε.Ε.Μ.), που παρουσιάζονται παρακάτω αναλυτικότερα, είναι εμφανείς οι μεταβολές που έχουν δημιουργηθεί με τα στοιχεία των ετών 2012 και 2013. Στις εισαγωγές κατά τη διάρκεια των μηνών Ιανουαρίου-Φεβρουαρίου, το 2013 συγκριτικά με το 2012, εμφάνισε ανοδική μεταβολή ύψους 9,5%. Αξίζει επίσης να σημειωθεί ότι το 2014 συγκριτικά με το 2013, για τους συγκεκριμένους μήνες, εμφανίζει καθοδική μεταβολή ύψους περίπου 9,6%.

Για το έτος 2012, οι εισαγωγές της Ελλάδας με βάση τις γεωγραφικές περιοχές, συμπλήρωσαν το ποσό των 48.623,9 εκατομμυρίων ευρώ. Το 2013 το ποσό αυτό μεταβλήθηκε καθοδικά κατά 5,2% και έφτασε στα 46.105 εκατομμύρια ευρώ. Από χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το 2012 εισάχθηκαν προϊόντα αξίας 22.020 εκατομμυρίων ευρώ, ενώ το 2013 εισάχθηκαν προϊόντα αξίας 21.233,7 εκατομμυρίων ευρώ. Παρόμοιες μεταβολές στις ποσότητες των εισαγωγών εμφανίστηκαν και στα στοιχεία που υπάρχουν και για άλλες χώρες του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης. Τη διαφορά στις καθοδικές μεταβολές της αξίας εισαγόμενων προϊόντων κάνουν οι χώρες των Βαλκανίων και της Κοινοπολιτείας

Ανεξάρτητων Κρατών, οι οποίες εμφάνισαν αυξανόμενα ποσοστά μεταβολών, 6,1% και 13,3% αντίστοιχα.

Τα στοιχεία αυτά παρουσιάζονται με πολλή περισσότερη λεπτομέρεια στον παρακάτω πίνακα.

Πίνακας 2: Οι εισαγωγές της Ελλάδας κατά χώρες

ΟΙ ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ ΚΑΤΑ ΧΩΡΕΣ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ-ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2013

σε εκατομμύρια ευρώ

	Γεωγραφικές περιοχές	Εισαγωγές		Μεταβολή
		2013	2012	13/12
	ΣΥΝΟΛΟ	46.105,0	48.623,9	-5,2%
1	ΟΟΣΑ (29 χώρες)	22.230,3	24.122,3	-7,8%
2	Ε.Ε. (27)	21.233,7	22.020,0	-3,6%
2.1	Ε.Ε. (15)	17.632,3	18.519,0	-4,8%
	Γαλλία	2.140,1	2.091,2	2,3%
	Ολλανδία	2.121,2	2.229,6	-4,9%
	Γερμανία	4.392,4	4.525,7	-2,9%
	Ιταλία	3.514,8	3.808,4	-7,7%
	Ην. Βασίλειο	1.118,7	1.129,4	-0,9%
	Ιρλανδία	278,4	275,2	1,2%
	Δανία	416,8	562,1	-25,9%
	Πορτογαλία	122,2	231,6	-47,2%
	Ισπανία	1.342,5	1.308,7	2,6%
	Βέλγιο	1.285,3	1.320,2	-2,6%
	Λουξεμβούργο	87,9	119,1	-26,2%
	Σουηδία	258,6	270,4	-4,4%
	Φινλανδία	128,2	140,6	-8,8%
	Αυστρία	423,4	402,4	5,2%
2.2	ΧΩΡΕΣ ΝΕΑΣ ΔΙΕΥΡΥΝΣΗΣ	1.700,1	1.708,1	-0,5%
	Μάλτα	114,2	35,3	223,5%
	Εσθονία	6,0	4,5	33,8%
	Λεττονία	8,8	7,3	19,7%
	Λιθουανία	22,4	23,8	-6,1%
	Πολωνία	419,6	354,3	18,4%
	Τσεχία	208,6	186,1	12,1%

	Σλοβακία	123,0	113,6	8,3%
	Ουγγαρία	284,3	261,0	8,9%
	Σλοβενία	134,9	159,6	-15,5%
	Κύπρος	378,4	562,6	-32,7%
3	Β. ΑΜΕΡΙΚΗ	653,0	767,4	-14,9%
	ΗΠΑ	504,4	571,9	-11,8%
	Καναδάς	113,2	136,0	-16,7%
	Μεξικό	35,3	59,5	-40,8%
4	ΑΛΛΕΣ ΑΝΕΠΤΥΓΜΕΝΕΣ ΧΩΡΕΣ	157,5	171,1	-7,9%
	Ιαπωνία	119,6	129,5	-7,7%
	Αυστραλία	8,0	12,0	-32,7%
	Νέα Ζηλανδία	29,8	29,5	0,9%
5	ΥΠΟΛΟΙΠΕΣ ΟΟΣΑ (εκτός Ν. Κορέας)	1.740,2	1.870,2	-7,0%
	Ισλανδία	3,0	3,8	-20,8%
	Νορβηγία	144,8	261,3	-44,6%
	Ελβετία	464,7	496,8	-6,5%
	Τουρκία	1.127,6	1.108,2	1,8%
6	ΒΑΛΚΑΝΙΑ	2.453,4	2.312,9	6,1%
	Ρουμανία	511,9	482,3	6,1%
	Βουλγαρία	1.389,4	1.310,7	6,0%
	Αλβανία	64,6	82,1	-21,3%
	Κροατία	85,7	80,2	6,9%
	Βοσνία-Ερζεγοβίνη	14,8	7,8	89,6%
	Σερβία	176,2	128,1	37,6%
	Μαυροβούνιο	56,3	51,1	10,3%
	Κόσοβο	0,8	0,3	141,3%
	ΠΓΔΜ	153,8	170,4	-9,7%
7	ΚΟΙΝΟΠΟΛ. ΑΝΕΞΑΡΤ. ΚΡΑΤΩΝ	9.109,8	8.043,5	13,3%
	Ουκρανία	148,8	191,0	-22,1%
	Λευκορωσία	2,3	0,8	204,2%
	Μολδαβία	14,3	13,5	6,0%
	Ρωσία	6.677,5	6.014,5	11,0%
	Γεωργία	66,9	1,7	3778,3%
	Αρμενία	0,05	0,07	-30,5%
	Αζερμπαϊτζάν	695,9	493,8	40,9%
	Καζακστάν	1.421,0	1.273,1	11,6%
	Τουρκμενιστάν	34,9	0,0	-

	Ουζμπεκιστάν	0,01	0,08	-87,3%
	Τατζικιστάν	47,6	54,3	-12,3%
	Κιργιζία	0,4	0,6	-28,7%
8	Μ.ΑΝΑΤΟΛΗ & Β.ΑΦΡΙΚΗ	7.377,0	8.843,7	-16,6%
	Μαρόκο	18,0	11,3	58,6%
	Αλγερία	347,5	305,5	13,7%
	Τυνησία	11,1	54,5	-79,6%
	Λιβύη	1.150,2	1.690,5	-32,0%
	Αίγυπτος	577,7	444,4	30,0%
	Λίβανος	25,1	19,1	31,5%
	Συρία	9,0	12,9	-30,2%
	Ιράκ	3.606,9	1.765,2	104,3%
	Ιράν	37,7	1.541,7	-97,6%
	Ισραήλ	207,4	150,4	37,9%
	Ιορδανία	11,0	16,8	-34,3%
	Σ.Αραβία	1.174,8	2.674,1	-56,1%
	Κουβέιτ	21,3	19,0	12,6%
	Μπαχρέιν	1,3	10,5	-87,9%
	Κατάρ	21,9	47,4	-53,7%
	Ην. Αρ. Εμιράτα	63,5	75,4	-15,8%
	Ομάν	92,3	2,8	3157,6%
	Υεμένη	0,3	2,3	-86,9%
9	ΧΩΡΕΣ ΑΦΡΙΚΗΣ (εκτός Β. Αφρικής)	96,3	112,0	-14,0%
	Μαυριτανία	5,7	4,3	31,9%
	Νίγηρ	0,0002	0,0658	-99,7%
	Γκάνα	3,4	7,2	-52,9%
	Νιγηρία	11,2	34,8	-67,8%
	Γκαμπόν	10,5	10,2	3,5%
	Αιθιοπία	5,6	7,1	-21,3%
	Κένυα	2,6	2,3	12,1%
	Δημ. Νοτ. Αφρικής	57,4	46,1	24,7%
10	Ν. Α. ΑΣΙΑ	1.388,5	2.256,8	-38,5%
	Ταϊλάνδη	95,6	104,3	-8,4%
	Ινδονησία	105,4	95,2	10,7%
	Σιγκαπούρη	21,7	15,9	36,3%

	Φιλιππίνες	6,6	7,0	-5,6%
	Νότια Κορέα	1.011,9	1.879,7	-46,2%
	Ταϊβάν	116,9	96,7	20,9%
	Χογκ Κονγκ	30,4	57,9	-47,5%
11	ΛΑΤΙΝΙΚΗ ΑΜΕΡΙΚΗ	517,7	523,7	-1,1%
	Ονδούρα	1,2	0,5	119,2%
	Παναμάς	103,8	102,8	1,0%
	Μπαχάμες	0,6	0,4	50,1%
	Αγ. Βικέντιος	4,1	1,6	160,4%
	Βραζιλία	93,5	104,7	-10,7%
	Χιλή	195,9	208,0	-5,8%
	Αργεντινή	118,4	105,6	12,1%
12	ΙΝΔΙΑ	322,0	286,1	12,5%
13	ΚΙΝΑ	2.202,8	2.290,5	-3,8%
14	ΛΟΙΠΕΣ ΧΩΡΕΣ	754,4	918,9	-17,9%
15	ΧΩΡΕΣ Ο.Ν.Ε.	16.592,9	17.328,3	-4,2%

6.2 Εξαγωγές

Στην Ελλάδα οι εξαγωγές που πραγματοποιούνται είναι κατά πολύ λιγότερες από τις εισαγωγές. Για το έτος 2013 οι εξαγωγές προϊόντων συνολικά έφτασαν τα 27.281,2 εκατομμύρια ευρώ ενώ το 2012 βρισκόμασταν σε σύνολο 27.342,7 εκατομμυρίων ευρώ. Δηλαδή το 2013 εμφανίστηκε μια μικρή καθοδική μεταβολή του συνόλου των χρημάτων, ύψους 0,2%.

Εξαγωγές προς χώρες του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης, δηλαδή συνολικά για 29 χώρες, έφτασαν το ποσό των 13.381,4 εκατομμυρίων ευρώ για το 2013, ενώ το 2012 ήταν στο ποσό των 12.657,8 εκατομμυρίων ευρώ. Η μεταβολή που παρουσιάστηκε ήταν ανοδική κατά 5,7%. Προϊόντα αξίας 11.924,7

εκατομμυρίων ευρώ πωλήθηκαν στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης το 2013, ενώ 11.762,0 εκατομμύρια ευρώ το 2012, με ανοδική μεταβολή ύψους 1,4%. Σε χώρες της Βορείου Αμερικής εξήλθαν προϊόντα αξίας 1.143 εκατομμυρίων ευρώ το έτος 2013, ενώ το 2012 το ποσό βρισκόταν στα 1.223,1 εκατομμύρια ευρώ, που σημαίνει καθοδική μεταβολή 6,5%. Σε άλλες ανεπτυγμένες χώρες, δηλαδή Νέα Ζηλανδία, Ιαπωνία και Αυστραλία το 2013 εξήλθαν προϊόντα αξίας 184,4 εκατομμυρίων ευρώ, ενώ το 2012 191,4 εκατομμύρια ευρώ, δηλαδή σημειώθηκε καθοδική μεταβολή 3,7%. Στις υπόλοιπες χώρες του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης, δηλαδή Ισλανδία, Νορβηγία, Τουρκία και Ελβετία και εκτός της Νότιας Κορέας, σημειώθηκαν εξαγωγές ύψους 3.367 εκατομμυρίων ευρώ το 2013, ενώ το 2012 το ποσό αυτό ήταν 3.112 εκατομμύρια ευρώ, που σημαίνει ότι εμφανίζεται ανοδική μεταβολή 8,2%. Στις Βαλκανικές χώρες πραγματοποιήθηκαν εξαγωγές προϊόντων αξίας 3.922,2 εκατομμυρίων ευρώ για το 2012 και το 2013 με καθοδική μεταβολή 7%, οι εξαγωγές που πραγματοποιήθηκαν έφτασαν το ποσό των 3.649,4 εκατομμυρίων ευρώ. Στις χώρες της Κοινοπολιτείας Ανεξάρτητων Κρατών πραγματοποιήθηκαν εξαγωγές ύψους 811,7 εκατομμυρίων ευρώ το 2012 και με άνοδο 3,8%, το 2013 πραγματοποιήθηκαν εξαγωγές ύψους 842,8 εκατομμυρίων ευρώ. Σε χώρες της Μέσης Ανατολής και της Βορείου Αφρικής πραγματοποιήθηκαν εξαγωγές ύψους 3.808,3 εκατομμυρίων ευρώ για το έτος 2013 ενώ το προηγούμενο οι εξαγωγές ήταν ύψους 4.116,2, που σημαίνει ότι παρουσιάστηκε καθοδική μεταβολή 3,1%. Στις υπόλοιπες χώρες της Αφρικής, εκτός των χωρών του Βόρειου τμήματος, το 2012 έγιναν εξαγωγές αξίας 179,9 εκατομμυρίων ευρώ και το 2013, με εμφανή την καθοδική μεταβολή ύψους 27,3%, η αξία των εξαγωγών ήταν 130,8 εκατομμύρια ευρώ. Σε χώρες της Ασίας το 2012 έγιναν εξαγωγές αξίας 945,7 εκατομμυρίων ευρώ και με καθοδική μεταβολή 37,9%, το 2013 οι εξαγωγές είχαν συνολική αξία 587,4 εκατομμύρια ευρώ. Οι εξαγωγές που πραγματοποιήθηκαν στην Λατινική Αμερική το

2012 ήταν αξίας 122,5 εκατομμυρίων ευρώ και με ανοδική μεταβολή 23,3%, το 2013 οι εξαγωγές έφτασαν το ποσό των 151 εκατομμυρίων ευρώ. Οι εξαγωγές που πραγματοποιήθηκαν το 2012 προς την Ινδία είχαν αξία 60,5 εκατομμυρίων ευρώ και το 2013, με μείωση 22,5% το ποσό έφτασε τα 46,8 εκατομμύρια ευρώ. Στην Κίνα πραγματοποιήθηκαν εξαγωγές αξίας 420 εκατομμυρίων ευρώ για το 2013 και το προηγούμενο έτος πραγματοποιήθηκαν εξαγωγές αξίας 382 εκατομμυρίων ευρώ. Η μεταβολή που εμφανίστηκε ήταν ανοδική κατά 10,2%. Τέλος, για τις λοιπές χώρες συνολικά πραγματοποιήθηκαν εξαγωγές αξίας 3.018,6 εκατομμυρίων ευρώ για το έτος 2013 με ανοδική μεταβολή ύψους 16% σε σχέση με το 2012, κατά τη διάρκεια του οποίου πραγματοποιήθηκαν εξαγωγές αξίας 2.601,5 εκατομμυρίων ευρώ.

Στον παρακάτω πίνακα παρουσιάζονται με αρκετά περισσότερη λεπτομέρεια τα στοιχεία αυτά:

Πίνακας 3: Οι εξαγωγές της Ελλάδας κατά χώρες
ΟΙ ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΕΞΑΓΩΓΕΣ ΚΑΤΑ ΧΩΡΕΣ
ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ-ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2013
σε εκατομμύρια ευρώ

	Γεωγραφικές περιοχές	Ε ξ α γ ω γ έ ς		Μεταβολή
		2013	2012	13/12
	Σ Υ Ν Ο Λ Ο	27.281,2	27.342,7	-0,2%
1	ΟΟΣΑ (29 χώρες)	13.381,4	12.657,8	5,7%
2	Ε.Ε. (27)	11.924,7	11.762,0	1,4%
2.1	Ε.Ε. (15)	7.901,2	7.429,1	6,4%
	Γαλλία	639,8	668,0	-4,2%
	Ολλανδία	423,6	437,4	-3,2%
	Γερμανία	1.763,4	1.744,2	1,1%
	Ιταλία	2.434,0	2.107,8	15,5%
	Ην. Βασίλειο	967,6	852,9	13,5%
	Ιρλανδία	36,4	22,4	62,5%
	Δανία	126,6	130,0	-2,6%
	Πορτογαλία	119,0	125,3	-5,0%
	Ισπανία	574,5	539,3	6,5%

	Βέλγιο	292,5	322,9	-9,4%
	Λουξεμβούργο	3,5	7,3	-52,3%
	Σουηδία	171,6	147,3	16,5%
	Φινλανδία	145,4	155,1	-6,3%
	Αυστρία	203,0	169,0	20,1%
2.2	ΧΩΡΕΣ ΝΕΑΣ ΔΙΕΥΡΥΝΣΗΣ	2.029,8	2.245,0	-9,6%
	Μάλτα	86,4	96,3	-10,3%
	Εσθονία	9,9	7,7	27,5%
	Λεττονία	17,8	8,5	108,5%
	Λιθουανία	26,5	23,5	12,8%
	Πολωνία	287,4	274,3	4,8%
	Τσεχία	145,4	130,5	11,5%
	Σλοβακία	62,3	62,4	-0,2%
	Ουγγαρία	90,7	93,7	-3,3%
	Σλοβενία	167,9	220,7	-23,9%
	Κύπρος	1.135,6	1.327,3	-14,4%
3	Β. ΑΜΕΡΙΚΗ	1.143,0	1.223,1	-6,5%
	ΗΠΑ	935,2	1.030,1	-9,2%
	Καναδάς	88,7	101,3	-12,4%
	Μεξικό	119,1	91,7	29,9%
4	ΆΛΛΕΣ ΑΝΕΠΤΥΓΜΕΝΕΣ ΧΩΡΕΣ	184,4	191,4	-3,7%
	Ιαπωνία	45,7	52,2	-12,4%
	Αυστραλία	122,4	122,8	-0,3%
	Νέα Ζηλανδία	16,3	16,5	-0,9%
5	ΥΠΟΛΟΙΠΕΣ ΟΟΣΑ (εκτός Ν. Κορέας)	3.367,0	3.112,0	8,2%
	Ισλανδία	2,0	1,5	36,0%
	Νορβηγία	44,4	26,6	66,7%
	Ελβετία	115,6	131,7	-12,2%
	Τουρκία	3.204,9	2.952,2	8,6%
6	ΒΑΛΚΑΝΙΑ	3.649,4	3.922,2	-7,0%
	Ρουμανία	600,1	575,0	4,4%
	Βουλγαρία	1.393,6	1.512,9	-7,9%
	Αλβανία	343,3	414,8	-17,2%
	Κροατία	53,7	39,6	35,6%
	Βοσνία-Ερζεγοβίνη	78,6	82,2	-4,5%
	Σερβία	197,5	235,8	-16,3%
	Μαυροβούνιο	161,6	163,2	-1,0%
	Κόσοβο	77,4	71,4	8,5%

	ΠΓΔΜ	743,6	827,4	-10,1%
7	ΚΟΙΝΟΠΟΛ. ΑΝΕΞΑΡΤ. ΚΡΑΤΩΝ	842,8	811,7	3,8%
	Ουκρανία	189,3	147,6	28,3%
	Λευκορωσία	13,8	11,9	15,7%
	Μολδαβία	45,9	30,8	48,8%
	Ρωσία	406,0	462,8	-12,3%
	Γεωργία	153,4	124,7	23,0%
	Αρμενία	10,7	9,2	16,0%
	Αζερμπαϊτζάν	8,5	10,8	-21,6%
	Καζακιστάν	5,5	5,4	0,7%
	Τουρκμενιστάν	5,6	6,1	-7,3%
	Ουζμπεκιστάν	3,6	1,9	84,8%
	Τατζικιστάν	0,13	0,01	1140,9%
	Κιργιζία	0,31	0,31	0,2%
8	Μ.ΑΝΑΤΟΛΗ & Β.ΑΦΡΙΚΗ	3.808,3	4.116,2	-0,1
	Μαρόκο	190,3	61,6	209,1%
	Αλγερία	352,5	394,7	-10,7%
	Τυνησία	78,2	179,2	-56,4%
	Λιβύη	745,8	784,6	-4,9%
	Αίγυπτος	593,5	345,4	71,8%
	Λίβανος	497,5	736,5	-32,5%
	Συρία	9,2	31,0	-70,3%
	Ιράκ	24,0	34,5	-30,4%
	Ιράν	13,6	15,4	-11,4%
	Ισραήλ	395,7	596,3	-33,6%
	Ιορδανία	48,6	33,8	43,8%
	Σ.Αραβία	403,5	385,5	4,7%
	Κουβέιτ	16,8	18,5	-9,3%
	Μπαχρέιν	5,9	7,4	-20,3%
	Κατάρ	24,3	13,9	74,9%
	Ην. Αρ. Εμιράτα	376,2	466,1	-19,3%
	Ομάν	29,2	5,4	444,0%
	Υεμένη	3,6	6,6	-45,6%
9	ΧΩΡΕΣ ΑΦΡΙΚΗΣ (εκτός Β. Αφρικής)	130,8	179,9	-27,3%
	Μαυριτανία	5,0	6,2	-20,2%

	Νίγηρ	0,6	1,2	-46,9%
	Γκάνα	11,7	12,2	-3,8%
	Νιγηρία	60,6	112,7	-46,2%
	Γκαμπόν	0,7	1,0	-34,8%
	Αιθιοπία	6,3	5,3	18,2%
	Κένυα	5,7	4,5	27,5%
	Δημ. Νοτ. Αφρικής	40,2	36,8	9,2%
10	Ν. Α. ΑΣΙΑ	587,4	945,7	-37,9%
	Ταϊλάνδη	32,3	49,2	-34,2%
	Ινδονησία	61,2	98,2	-37,7%
	Σιγκαπούρη	211,7	543,2	-61,0%
	Φιλιππίνες	4,5	5,2	-12,5%
	Νότια Κορέα	200,0	141,4	41,5%
	Ταϊβάν	15,9	15,4	3,4%
	Χογκ Κονγκ	61,7	93,1	-33,7%
11	ΛΑΤΙΝΙΚΗ ΑΜΕΡΙΚΗ	151,0	122,5	23,3%
	Ονδούρα	0,12	0,13	-5,7%
	Παναμάς	7,6	10,5	-27,7%
	Μπαχάμες	0,5	0,4	12,7%
	Αγ. Βικέντιος	0,0	0,0	-
	Βραζιλία	123,7	75,0	65,0%
	Χιλή	10,7	31,3	-65,8%
	Αργεντινή	8,5	5,3	61,2%
12	ΙΝΔΙΑ	46,8	60,5	-22,6%
13	ΚΙΝΑ	420,9	382,0	10,2%
14	ΛΟΙΠΕΣ ΧΩΡΕΣ	3.018,6	2.601,5	16,0%
15	ΧΩΡΕΣ Ο.Ν.Ε.	8.097,0	8.013,2	1,0%

6.3 Το εμπόριο της Ελλάδας ανά κατηγορίες προϊόντων

6.3.1 Εισαγωγές

Η Ελλάδα για το έτος 2013 πραγματοποίησε συνολικά εισαγωγές προϊόντων αξίας 46.105 εκατομμυρίων ευρώ, ενώ το 2012 οι συνολικές εισαγωγές προϊόντων ήταν κατά ποσοστό 5,2% περισσότερες, δηλαδή ήταν αξίας 48.623,9 εκατομμυρίων ευρώ⁷.

Αναλυτικότερα, οι εισαγωγές αγροτικών προϊόντων ήταν αξίας 5.793,2 εκατομμυρίων ευρώ με διαφορά 0,7% από το 2012, κατά το οποίο εισήρθαν αγροτικά προϊόντα αξίας 5.754,7 εκατομμυρίων ευρώ. Πρώτες ύλες που εισήρθαν το 2012 ήταν αξίας 1.275,1 εκατομμυρίων ευρώ, ενώ το 2013 εμφανίστηκε καθοδική μεταβολή 6,9% η οποία διαμόρφωσε την αξία των εισαγωγών σε 1.186,8 εκατομμύρια ευρώ. Η χώρα πραγματοποίησε εισαγωγές καυσίμων αξίας 18.279,2 εκατομμυρίων ευρώ για το 2012 και με καθοδική μεταβολή ύψους περίπου 5,5%, το 2013 εισήγαγε καύσιμα αξίας 17.275,7 εκατομμυρίων ευρώ. Οι εισαγωγές βιομηχανικών προϊόντων, για το 2012, ήταν αξίας 23.300,7 εκατομμυρίων ευρώ και με διαφορά 6,3%, λιγότερες ήταν του 2013, δηλαδή αξίας 21.836,4 εκατομμύρια ευρώ. Για άλλα είδη και συναλλαγές, μη ταξινομημένα σε κατηγορίες, το 2012 έγιναν εισαγωγές ύψους 14,3 εκατομμυρίων και το 2013, με καθοδική μεταβολή 5,2%, έγιναν εισαγωγές 12,9 εκατομμυρίων ευρώ.

Ο παρακάτω πίνακας εμφανίζει πιο αναλυτικά τα στοιχεία αυτά.

Πίνακας 4: Εισαγωγές 2012, 2013 ανά κατηγορίες προϊόντων

Π ρ ο ῖ ὄ ν	Α ξ ί α		Μεταβολή
	2013	2012	13/12
Αγροτικά προϊόντα	4.754,6	4.594,4	3,5%

⁷ Τα στοιχεία προέρχονται από το Κέντρο Εξαγωγικών Ερευνών και Μελετών (Κ.Ε.Ε.Μ.).

Τρόφιμα και ζώα ζωντανά	3.595,5	3.565,0	0,9%
Ποτά & καπνός	583,3	630,6	-7,5%
Λάδια και λίπη ζωικής ή φυτικής προέλευσης	575,8	398,8	44,4%
Πρώτες ύλες	1.133,1	1.247,9	-9,2%
Πρώτες ύλες μη edώδιμες εκτός από καύσιμα	1.133,1	1.247,9	-9,2%
Καύσιμα	10.884,9	10.649,3	2,2%
Ορυκτά, καύσιμα, λιπαντικά, κ.λπ.	10.884,9	10.649,3	2,2%
Βιομηχανικά προϊόντα	9.927,8	10.245,4	-3,1%
Χημικά προϊόντα & συναφή	2.560,5	2.443,7	4,8%
Βιομηχανικά είδη ταξινομημένα κατά πρώτη ύλη	3.696,4	3.866,7	-4,4%
Μηχανήματα & υλικό μεταφορών	1.994,0	2.286,7	-12,8%
Διάφορα βιομηχανικά είδη	1.676,9	1.648,4	1,7%
Άλλα	580,7	605,6	-4,1%
Είδη & συναλλαγές μη ταξινομημένα κατά κατηγορίες	580,7	605,6	-4,1%
Συνολικές εξαγωγές	27.281,2	27.342,7	-0,2%

6.3.2 Εξαγωγές

Στις κινήσεις του εμπορίου της Ελλάδας είναι σημαντικό να σημειωθούν και οι εξαγωγές οι οποίες χωρίς να αποτελούν το μεγαλύτερο κομμάτι των εμπορικών κινήσεων της χώρας, είναι εξαιρετικά μεγάλες⁸. Με βάση το Κ.Ε.Ε.Μ. οι συνολικές

⁸ Τα στοιχεία προέρχονται από το Κέντρο Εξαγωγικών Ερευνών και Μελετών (Κ.Ε.Ε.Μ.).

εξαγωγές της χώρας είχαν αξία 27.342,7 εκατομμύρια ευρώ για το 2012 και 27.281,2 για το 2013, που σημαίνει 2πολύ μικρή καθοδική μεταβολή ύψους 0,2%. Πιο αναλυτικά, εξαγωγές αγροτικών προϊόντων αξίας 4.594,4 εκατομμυρίων ευρώ πραγματοποιήθηκαν κατά τη διάρκεια του έτους 2012, ενώ το 2013 οι εξαγωγές, με ανοδική μεταβολή 3,5%, είχαν αξία 4.754,6 εκατομμύρια ευρώ. Οι εξαγωγές πρώτων υλών το 2012 ήταν αξίας 1.247,9 εκατομμυρίων ευρώ και με καθοδική μεταβολή 9,2%, το 2013 ήταν αξίας 1.133,1 εκατομμύρια ευρώ. Σε καύσιμα, το 2012 πραγματοποιήθηκαν 10.649,3 εκατομμύρια ευρώ εξαγωγών, ενώ το 2013 οι εξαγωγές καυσίμων σημείωσαν ανοδική μεταβολή 2,2% και είχαν τελική αξία 10.884,9 εκατομμύρια ευρώ. Η χώρα μας εξήγαγε βιομηχανικά προϊόντα αξίας 10.245,4 το 2012 και το επόμενο έτος σημείωσε μείωση στη μεταβολή περίπου 3,1% που σημαίνει ότι τελικά εξήλθαν βιομηχανικά προϊόντα αξίας 9.927,8 εκατομμυρίων ευρώ. Για άλλα είδη και συναλλαγές, μη ταξινομημένα σε κατηγορίες, πραγματοποιήθηκαν εξαγωγές αξίας 580,7 εκατομμυρίων ευρώ για το 2013 και το προηγούμενο έτος, με διαφορά 4,1%, οι εξαγωγές είχαν αξία 605,6 εκατομμύρια ευρώ.

Πιο αναλυτικά, τα στοιχεία εμφανίζονται στον παρακάτω πίνακα.

Πίνακας 5: Εξαγωγές 2012, 2013 ανά κατηγορίες προϊόντων

Π ρ ο ῖ ὄ ν	Α ξ ί α		Μεταβολή
	2013	2012	13/12
Αγροτικά προϊόντα	5.793,2	5.754,7	0,7%
Τρόφιμα και ζώα ζωντανά	5.037,8	4.962,4	1,5%
Ποτά & καπνός	491,1	503,0	-2,4%
Λάδια και λίπη ζωϊκής ή φυτικής προέλευσης	264,3	289,2	-8,6%
Πρώτες ύλες	1.186,8	1.275,1	-6,9%
Πρώτες ύλες μη edώδιμες εκτός από καύσιμα	1.186,8	1.275,1	-6,9%

Καύσιμα	17.275,7	18.279,2	-5,5%
Ορυκτά, καύσιμα, λιπαντικά, κ.λπ.	17.275,7	18.279,2	-5,5%
Βιομηχανικά προϊόντα	21.836,4	23.300,7	-6,3%
Χημικά προϊόντα & συναφή	6.411,1	6.487,2	-1,2%
Βιομηχανικά είδη ταξινομημένα κατά πρώτη ύλη	4.503,9	4.439,9	1,4%
Μηχανήματα & υλικό μεταφορών	6.921,8	8.393,0	-17,5%
Διάφορα βιομηχανικά είδη	3.999,7	3.980,7	0,5%
Άλλα	12,9	14,3	-9,5%
Είδη & συναλλαγές μη ταξινομημένα κατά κατηγορίες	12,9	14,3	-9,5%
Συνολικές εισαγωγές	46.105,0	48.623,9	-5,2%

6.4 Εμπορικό ισοζύγιο

6.4.1 Ορισμός

Το εμπορικό ισοζύγιο καταρτίζεται με βάση στατιστικές πληροφορίες όπως στοιχεία συναλλασσόμενου, αξία αγαθών, χώρες προέλευσης και προορισμού, είδη εμπορευμάτων, προτιμήσεων καταναλωτών και νόμισμα συναλλαγής. Στο εμπορικό ισοζύγιο καταγράφονται οι χρηματικές ροές που αφορούν σε συναλλαγές σε αγαθά, των οποίων η κυριότητα αλλάζει μεταξύ ενός κατοίκου και ενός μη κατοίκου, κάποιας συγκεκριμένης χώρας. Στο εμπορικό ισοζύγιο καταχωρούνται οι τριγωνικές συναλλαγές, η αξία της επεξεργασίας αγαθών, η αξία επισκευής αγαθών και σε περιπτώσεις η αξία των αγαθών που χρησιμοποιούνται στον εφοδιασμό πλοίων και

αεροπλάνων.

Το εμπορικό ισοζύγιο μεταβάλλεται ανάλογα με τα ποσά εισαγωγών και εξαγωγών κάποιας συγκεκριμένης χώρας. Πιο αναλυτικά, όταν στις κινήσεις μίας χώρας οι εξαγωγές της είναι σε συνολική αξία λιγότερες από τις εισαγωγές, τότε το εμπορικό ισοζύγιο εμφανίζει έλλειμμα. Στην αντίθετη περίπτωση, δηλαδή όταν οι εισαγωγές σε μία χώρα είναι λιγότερες, σε συνολική αξία, από τις εξαγωγές της, τότε το εμπορικό ισοζύγιο εμφανίζει περίσσειμα.

Επίσης, το εμπορικό ισοζύγιο θεωρείται πολύ σημαντικό στοιχείο για μία χώρα αν και δεν είναι το μοναδικό, διότι το εμπόριο αποτελεί μία μόνο από το σύνολο των συνιστωσών που αποτελούν το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών κάθε χώρας.

Συνήθως γνωστό είναι ότι εμπορικό ισοζύγιο ονομάζονται αλλιώς οι καθαρές εξαγωγές μίας συγκεκριμένης χώρας.

6.4.2 Εμπορικό ισοζύγιο πριν την εμφάνιση της οικονομικής κρίσης (2000-2008)

Για τα έτη από 2000 έως 2004, για το εμπορικό ισοζύγιο⁹, εμφανίζονται τα εξής στοιχεία:

Πίνακας 6: Εμπορικό ισοζύγιο, 2000-2004

	2000	2001	2002	2003	2004
ΕΜΠΟΡΙΚΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ	-21.927,5	-21.610,9	-22.708,7	-22.643,5	-25.435,8
ΙΣΟΖΥΓΙΟ καυσίμων	-2.986,7	-2.996,6	-3.505,0	-4.035,8	-4.511,1
ΕΜΠΟΡΙΚΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ χωρίς καύσιμα	-18.940,8	-18.614,3	-19.203,7	-18.607,7	-20.924,7
ΙΣΟΖΥΓΙΟ πλοίων	0,0	0,0	434,5	136,3	135,6

⁹ Τα στοιχεία προέρχονται από την Τράπεζα της Ελλάδος.

ΕΜΠΟΡΙΚΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ χωρίς καύσιμα και πλοία	-18.940,8	-18.614,3	-19.638,2	-18.744,0	-21.060,3
--	-----------	-----------	-----------	-----------	-----------

Για τα έτη από 2005 έως 2008 εμφανίζονται τα εξής στοιχεία:

Πίνακας 7: Εμπορικό ισοζύγιο, 2005-2008

	2005	2006	2007	2008
ΕΜΠΟΡΙΚΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ	-27.558,9	-35.286,3	-41.499,2	-44.048,8
ΙΣΟΖΥΓΙΟ καυσίμων	-6.629,2	-8.761,3	-9.219,6	-12.154,6
ΕΜΠΟΡΙΚΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ χωρίς καύσιμα	-20.929,7	-26.525,0	-32.279,6	-31.894,3
ΙΣΟΖΥΓΙΟ πλοίων	-723,0	-3.390,5	-5.520,3	-4.705,0
ΕΜΠΟΡΙΚΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ χωρίς καύσιμα και πλοία	-20.206,7	-23.134,5	-26.759,3	-27.189,3

Αναλυτικότερα, το ισοζύγιο που αναφέρεται στις εξαγωγές αγαθών¹⁰ από το 2000 έως το 2004, προσαρμόζεται σε:

Πίνακας 8: Ισοζύγιο εξαγωγών, 2000-2004

	2000	2001	2002	2003	2004
Εξαγωγές αγαθών	11.098,6	11.545,4	10.433,6	11.113,6	12.653,3
Καύσιμα	2.421,9	1.650,0	1.121,7	1.280,7	1.544,7
Πλοία (πωλήσεις)	0,0	0,0	531,0	260,5	1.291,4
Λοιπά αγαθά	8.676,8	9.895,4	8.780,9	9.572,4	9.817,2
Εμπορεύματα	10.039,9	10.109,3	9.412,1	10.352,6	11.677,8
Τριγωνικές συναλλαγές	245,5	291,2	279,3	201,8	301,2
Επεξεργασία αγαθών	40,4	85,6	42,8	25,5	18,2
Επισκευές αγαθών	60,4	60,9	88,4	62,6	73,4

¹⁰ Τα στοιχεία προέρχονται από την Τράπεζα της Ελλάδος.

Προμήθειες εφοδίων	712,4	998,3	610,9	471,1	582,7
---------------------------	-------	-------	-------	-------	-------

και στη συνέχεια, για τα έτη 2005 έως 2008, το ισοζύγιο εξαγωγών προσαρμόζεται σε:

Πίνακας 9: Ισοζύγιο εξαγωγών, 2005-2008

2005		2006	2007	2008
Εξαγωγές αγαθών	14.200,9	16.154,3	17.445,5	19.812,9
Καύσιμα	2.257,7	2.939,8	3.037,3	4.254,5
Πλοία (πωλήσεις)	1.602,2	1.631,8	2.275,4	1.582,0
Λοιπά αγαθά	10.341,0	11.582,7	12.132,8	13.976,5
Εμπορεύματα	12.941,6	14.822,6	16.143,5	16.936,1
Τριγωνικές Συναλλαγές	505,1	465,8	442,4	313,7
Επεξεργασία Αγαθών	34,4	35,0	40,5	23,3
Επισκευές Αγαθών	85,1	81,1	124,0	159,1
Προμήθειες Εφοδίων	634,7	749,9	695,1	2.380,8

Το ισοζύγιο των εισαγωγών¹¹, για τα έτη 2000-2004, προσαρμόζεται σε:

Πίνακας 10: Ισοζύγιο εισαγωγών, 2000-2004

2000		2001	2002	2003	2004
Εισαγωγές αγαθών	33.026,1	33.156,3	33.142,3	33.757,1	38.089,0
Καύσιμα	5.408,6	4.646,6	4.626,7	5.316,5	6.055,8
Πλοία (πωλήσεις)	0,0	0,0	96,5	124,2	1.155,8
Λοιπά αγαθά	27.617,5	28.509,7	28.419,1	28.316,4	30.877,4
Εμπορεύματα	32.032,5	32.362,3	32.618,4	33.286,0	37.434,1
Τριγωνικές Συναλλαγές	204,5	254,7	230,3	186,1	292,8

¹¹ Τα στοιχεία προέρχονται από την Τράπεζα της Ελλάδος.

Επεξεργασία Αγαθών	24,9	28,1	23,8	30,2	42,3
Επισκευές Αγαθών	103,9	71,9	72,1	85,1	84,1
Προμήθειες Εφοδίων	660,3	439,3	197,5	169,7	235,8

και για τα έτη 2005 έως και 2008, προσαρμόζεται σε:

Πίνακας 11: Ισοζύγιο εισαγωγών, 2005-2008

2005		2006	2007	2008
Εισαγωγές αγαθών	41.759,8	51.440,6	58.944,8	63.861,7
Καύσιμα	8.886,9	11.701,1	12.256,9	16.409,0
Πλοία (πωλήσεις)	2.325,2	5.022,3	7.795,7	6.286,9
Λοιπά αγαθά	30.547,7	34.717,2	38.892,2	41.165,8
Εμπορεύματα	40.738,7	49.921,0	57.602,7	62.130,2
Τριγωνικές Συναλλαγές	578,8	526,5	342,5	193,6
Επεξεργασία Αγαθών	39,0	44,7	47,0	39,9
Επισκευές Αγαθών	117,7	291,0	218,8	265,5
Προμήθειες Εφοδίων	285,6	657,4	733,8	1.232,6

6.4.3 Εμπορικό ισοζύγιο μετά την εμφάνιση της οικονομικής κρίσης (2009-2013)

Για τα έτη 2009 έως 2013, για το εμπορικό ισοζύγιο¹² εμφανίζονται τα εξής στοιχεία:

Πίνακας 12: Εμπορικό ισοζύγιο 2009-2013

2009	2010	2011	2012	2013
-------------	-------------	-------------	-------------	-------------

¹² Τα στοιχεία προέρχονται από την Τράπεζα της Ελλάδος.⁵

ΕΜΠΟΡΙΚΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ	-30.767,3	-28.279,6	-27.229,1	-19.619,0	-17.229,4
ΙΣΟΖΥΓΙΟ καυσίμων	-7.596,5	-8.627,2	-11.126,9	-10.220,0	-7.697,5
ΕΜΠΟΡΙΚΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ χωρίς καύσιμα	-23.170,8	-19.652,4	-16.102,1	-9.399,1	-9.531,9
ΙΣΟΖΥΓΙΟ πλοίων	-3.356,9	-3.621,3	-3.261,2	-1.042,6	-1.483,3
ΕΜΠΟΡΙΚΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ χωρίς καύσιμα και πλοία	-19.813,9	-16.031,1	-12.840,9	-8.356,4	-8.048,7

Πιο αναλυτικά, το ισοζύγιο που προκύπτει από εξαγωγές¹³, από 2009 έως και 2013, προσαρμόζεται σε:

Πίνακας 13: Ισοζύγιο εξαγωγών, 2009-2013

	2009	2010	2011	2012	2013
Εξαγωγές αγαθών	15.318,0	17.081,5	20.230,6	22.020,6	22.534,8
Καύσιμα	3.063,2	4.950,0	6.187,7	7.426,4	7.941,2
Πλοία (πωλήσεις)	771,7	798,6	754,7	737,8	443,0
Λοιπά αγαθά	11.483,1	11.332,9	13.288,2	13.856,5	14.150,7
Εμπορεύματα	13.304,7	15.352,6	18.674,6	20.133,9	20.637,7
Τριγωνικές Συναλλαγές	117,7	119,6	55,3	37,4	12,0
Επεξεργασία Αγαθών	16,5	9,5	9,6	10,2	10,6
Επισκευές Αγαθών	182,4	153,7	128,0	126,9	150,9
Προμήθειες Εφοδίων	1.696,7	1.446,1	1.363,1	1.712,2	1.723,8

και το ισοζύγιο που προκύπτει από εισαγωγές¹⁴, προσαρμόζεται σε:

Πίνακας 14: Ισοζύγιο εισαγωγών, 2009-2013

¹³ Τα στοιχεία προέρχονται από την Τράπεζα της Ελλάδος.

¹⁴ Τα στοιχεία προέρχονται από την Τράπεζα της Ελλάδος.

2009		2010	2011	2012	2013
Εισαγωγές αγαθών	46.085,3	45.361,0	47.459,6	41.639,7	39.764,2
Καύσιμα	10.659,8	13.577,1	17.314,6	17.646,3	15.638,7
Πλοία (πωλήσεις)	4.128,6	4.419,9	4.015,9	1.780,4	1.926,2
Λοιπά αγαθά	31.296,9	27.364,0	26.129,2	22.213,0	22.199,3
Εμπορεύματα	44.934,4	43.930,7	45.197,1	39.354,4	37.519,9
Τριγωνικές Συναλλαγές	61,9	123,0	357,8	149,8	95,7
Επεξεργασία Αγαθών	33,8	28,4	35,2	15,0	8,6
Επισκευές Αγαθών	165,6	125,0	110,7	106,8	172,2
Προμήθειες Εφοδίων	889,5	1.154,0	1.758,8	2.013,7	1.967,8

6.4.4 Ισοζύγιο υπηρεσιών

Το ισοζύγιο υπηρεσιών για τα έτη 2011, 2012 και 2013 εμφανίζεται με αξιοσημειώτες μεταβολές¹⁵ και στις δύο κατηγορίες, εισπράξεων και πληρωμών δηλαδή. Οι συνολικές μεταβολές στις καταγραφές του ισοζυγίου υπηρεσιών, στις εισπράξεις και στις πληρωμές μαζί, από το 2011 στο 2012, εμφάνισε ανοδική μεταβολή περίπου 5,1%. Ανοδική μεταβολή επίσης εμφάνισε το ισοζύγιο υπηρεσιών, εισπράξεων και πληρωμών μαζί, μεταξύ των ετών 2012 και 2013, ύψους περίπου 6,7%.

Τα ποσά αυτά εμφανίζονται πολύ αναλυτικότερα και χωρισμένα με βάση τα είδη υπηρεσιών, στον παρακάτω πίνακα¹⁶:

¹⁵ Προσωρινά στοιχεία που δημοσίευσε η Τράπεζα της Ελλάδος.

¹⁶ Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

Πίνακας 15: Ισοζύγιο υπηρεσιών 2011-2013

	2011	2012	2013
ΣΥΝΟΛΙΚΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ	14.629,6	15.138,9	16.817,4
I. Εισπράξεις	28.609,2	27.526,4	27.802,1
Ταξιδιωτικό	10.504,7	10.442,5	11.994,8
Μεταφορές	14.096,6	13.287,4	12.089,9
Λοιπές υπηρεσίες	4.007,9	3.796,5	3.717,4
II. Πληρωμές	13.979,6	12.387,4	10.984,8
Ταξιδιωτικό	2.266,5	1.843,9	1.839,3
Μεταφορές	7.234,4	6.328,0	5.553,0
Λοιπές υπηρεσίες	4.478,7	4.215,5	3.592,4

Κεφάλαιο 7

ΣΤΗΡΙΞΗ ΤΩΝ ΜΙΚΡΟΜΕΣΑΙΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

7.1 Στρατηγικές ενίσχυσης των μικρομεσαίων επιχειρήσεων

Οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις, και περισσότερο τα τελευταία χρόνια, άρχισαν να προσελκύουν το ενδιαφέρον των πολιτικών προσώπων και σε ολόκληρη την Ευρώπη αλλά και πιο συγκεκριμένα στην Ελλάδα. Η Ευρωπαϊκή Ένωση και οι εθνικές κυβερνήσεις, με πρωταρχικό στόχο την ενίσχυση των μικρομεσαίων επιχειρήσεων, οι οποίες βρέθηκαν με προβλήματα λόγω της οικονομικής κρίσης, έλαβαν σειρά μέτρων προς αυτήν την κατεύθυνση. Αρχικοί στόχοι ήταν να προσφερθούν σε αυτές τις επιχειρήσεις κίνητρα και νέες στρατηγικές διοίκησης.

Το Υπουργείο Εμπορίου, Βιομηχανίας και Τουρισμού είναι το αρμόδιο για τα θέματα των μικρομεσαίων επιχειρήσεων, ακολουθώντας πάντα τις οδηγίες και τις συστάσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης με στόχο την εναρμόνιση της χώρας με το Ευρωπαϊκό Πρότυπο. Το συγκεκριμένο υπουργείο ασχολείται σε βάθος με τη μελέτη των προβλημάτων που έχουν δημιουργηθεί τα τελευταία χρόνια στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις αλλά και με τα ειδικά προβλήματα κάθε τομέα όπως της μεταποίησης προϊόντων και πρώτων υλών, του γενικού εμπορίου και της παροχής υπηρεσιών. Η διερεύνηση των δυνατοτήτων και των τρόπων παροχής υποστήριξης σε αυτές τις επιχειρήσεις είναι ο βασικός στόχος των εξειδικευμένων αυτών μελετών. Στους τρόπους αυτούς προστίθενται ο καλός σχεδιασμός και η σωστή υλοποίηση προγραμμάτων που είναι κατάλληλα για την δημιουργία ενός ευνοϊκού περιβάλλοντος για την επίλυση των διαφόρων προβλημάτων, με αποτέλεσμα την

επιπλέον ανάπτυξη των μικρομεσαίων επιχειρήσεων.

Οι στρατηγικές ενίσχυσης που ακολουθεί το Υπουργείο Εμπορίου, Βιομηχανίας και Τουρισμού για την στήριξη και την ανάπτυξη των μικρομεσαίων επιχειρήσεων μπορούν να συνοψιστούν στις εξής κατηγορίες:

α) Τη δημιουργία απλοποιημένου νομικού, θεσμικού και διοικητικού πλαισίου για την καλή λειτουργία τους.

β) Τη γενική βελτίωση του χρηματοοικονομικού περιβάλλοντος.

γ) Την υποβοήθηση των επιχειρήσεων αυτών ώστε να καταφέρουν να διεθνοποιήσουν τις δραστηριότητές τους και να αποπροσανατολίσουν ανάλογα την ακολουθούμενη στρατηγική, μέσω βελτιωμένων συστημάτων και υπηρεσιών πληροφόρησης.

δ) Την εισαγωγή προγραμμάτων και σχεδίων που διευκολύνουν την μακροχρόνια πρόσβαση των μικρομεσαίων επιχειρήσεων σε χρηματοδοτικά μέσα.

ε) Την βελτίωση της πρόσβασης τους στην έρευνα, στην τεχνολογική ανανέωση, στην κατάρτιση αλλά και στις υπηρεσίες πληροφόρησης.

ζ) Την λεπτομερή μελέτη των γενικών και ειδικών προβλημάτων κάθε τομέα και κλάδου ξεχωριστά.

η) Η ανάπτυξη μιας μακροχρόνιας πολιτικής με δράσεις και ενέργειες χωρίς χρονοβόρες γραφειοκρατικές μεθόδους.

θ) Η δημιουργία των απαραίτητων ενδιάμεσων φορέων που θα ασχολούνται με τα θέματα των επιχειρήσεων αυτών και θα προσφέρουν υποστήριξη για την πρόοδο και την ανάπτυξή τους.

ι) Την μείωση και απλοποίηση των γραφειοκρατικών διαδικασιών σε ότι αφορά τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις.

κ) Την υιοθέτηση καινοτόμων στρατηγικών διοίκησης.

λ) Την εκπαίδευση των ιδιοκτητών των επιχειρήσεων μέσω σεμιναρίων.

7.2 Ευρωπαϊκή πολιτική ενίσχυσης των μικρομεσαίων επιχειρήσεων

Μέσω μιας σειράς οδηγιών και προγραμμάτων, η Ευρωπαϊκή Ένωση υποστηρίζει με ενεργό τρόπο την ανάπτυξη δικτύων για μικρομεσαίες επιχειρήσεις¹⁷, τη διεξαγωγή προγραμμάτων για την εκπαίδευση στελεχών και γενικότερα την ενθάρρυνση των μικρομεσαίων επιχειρήσεων για την συμμετοχή τους σε κάποιο πρόγραμμα που προτείνεται.

Η πρώτη πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης στον τομέα των μικρομεσαίων επιχειρήσεων διαμορφώθηκε το 1986 και από τότε έχει διευρυνθεί και ενισχυθεί αρκετά. Οι γενικότεροι στόχοι της πολιτικής αυτής είναι:

- α) Να διευκολύνει τη δημιουργία του κατάλληλου περιβάλλοντος για την ανάπτυξη των μικρομεσαίων επιχειρήσεων/
- β) Να βελτιωθεί ο ανταγωνισμός.
- γ) Να ενθαρρύνει τη δημιουργία νέων μικρομεσαίων επιχειρήσεων.
- δ) Να υποστηριχθεί η ανάπτυξη των ήδη υπαρχόντων επιχειρήσεων.
- ε) Να εξευρωπαϊστούν και να διεθνοποιηθούν οι δραστηριότητες τους.

Ο Ευρωπαϊκός Χάρτης για τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις, τον οποίο ενέκρινε το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, περιλαμβάνει τις πρόνοιες εκείνες με βάση τις οποίες η κατάσταση των μικρών επιχειρήσεων στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα μπορεί να βελτιωθεί. Αυτό είναι δυνατό μόνο με μέτρα τόνωσης της επιχειρηματικότητας, με φιλικές πολιτικές προς τις μικρές επιχειρήσεις και με μέτρα σημαντικής στήριξης των επιμέρους οικονομικών μονάδων, που με βάση τα κριτήρια που υπάρχουν, λειτουργούν ως μικρομεσαίες επιχειρήσεις. Τα μέτρα τόνωσης και στήριξης είναι απολύτως αναγκαία για την βιωσιμότητα των μικρομεσαίων επιχειρήσεων λόγω του

¹⁷ Τα στοιχεία προκύπτουν από το Υπουργείο Ανάπτυξης, Ανταγωνιστικότητας, Υποδομών, Μεταφορών και Δικτύων.

ότι τελούν υπό το κράτος των παρεμβάσεων στην αγορά των μεγάλων επιχειρήσεων.

Αξίζει να σημειωθεί ότι με τον αναφερόμενο Ευρωπαϊκό Χάρτη που αφορά τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις¹⁸, τα Κράτη-Μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης δεσμεύτηκαν:

α) να ενισχύσουν το καινοτόμο και επιχειρηματικό πνεύμα

β) να επιδιώξουν ένα ρυθμιστικό, φορολογικό και διοικητικό πλαίσιο που θα διευκολύνει την επιχειρηματική δραστηριότητα

γ) να διασφαλίσουν την πρόσβαση των επιχειρήσεων αυτών σε αγορές βάσει ελαχίστων απαιτήσεων οι οποίες συνάδουν με τους γενικότερους στόχους προτεραιοτήτων της δημόσιας πολιτικής

δ) να διευκολύνουν την πρόσβαση τους σε νεότερες και καλύτερες μεθόδους έρευνας και τεχνολογίας

ε) να βελτιώσουν την πρόσβασή τους σε χρηματοδοτικά μέσα, με συνέπεια τη βελτίωση και την ανάπτυξη των επιδόσεων των μικρών επιχειρήσεων.

Με την επικύρωση αυτού του Ευρωπαϊκού Χάρτη, τα Κράτη-Μέλη δεσμεύτηκαν να εργαστούν για την επίτευξη όλων των παραπάνω στόχων.

Παράλληλα με όλα αυτά, το πολυετές πρόγραμμα για τις επιχειρήσεις και το επιχειρηματικό πνεύμα προβλέπει την ανάπτυξη της πολιτικής αυτής, στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Κοινότητας σε ότι αφορά τις επιχειρήσεις, μέσω μίας νέας διαδικασίας συντονισμού με τα Κράτη-Μέλη. Το συγκεκριμένο πρόγραμμα επίσης αφορά και τις Χώρες του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου. Πιο αναλυτικά, το πρόγραμμα αυτό αποσκοπεί στην ενίσχυση της ανάπτυξης και της ανταγωνιστικότητας, των μικρών επιχειρήσεων σε προτεραιότητα, σε μία διεθνοποιημένη οικονομία της γνώσης.

Βασικοί στόχοι του προγράμματος αυτού είναι επίσης η προαγωγή του επιχειρηματικού πνεύματος, η απλούστευση και η βελτίωση του διοικητικού και κανονιστικού περιβάλλοντος των επιχειρήσεων και η δημιουργία κίνητρου και

¹⁸ Τα στοιχεία προέρχονται από το www.europa.eu.

πρόνοιας για τις χρηματοδοτήσεις.

Η βελτίωση του χρηματοδοτικού περιβάλλοντος των μικρών επιχειρήσεων προνοείται να στηριχθεί με:

- τη μορφή εγγυήσεων δανείων
- τη χορήγηση κεφαλαίων
- την διευκόλυνση της πρόσβασης των επιχειρήσεων αυτών στις υπηρεσίες υποστήριξης, στα κοινοτικά προγράμματα και στα δίκτυα.

Η πραγματοποίηση των στόχων αυτών θα γίνει στα πλαίσια μιας ευρύτερης πολιτικής προαγωγής των σκοπών των μικρομεσαίων επιχειρήσεων για την εξυπηρέτηση κατά βάση εθνικών και τοπικών οικονομιών, αλλά και για την ευρύτερη εξυπηρέτηση του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου.

7.3 Προτάσεις μέτρων στήριξης των μικρομεσαίων επιχειρήσεων

Τα τελευταία χρόνια περίπου 12.000 μικρομεσαίες επιχειρήσεις οδηγήθηκαν σε οριστικό λουκέτο ενώ κάθε μέρα που περνάει ο αριθμός αυτός αυξάνεται με ρυθμό πέντε επιχειρήσεις ανά μέρα. Αυτές οι οριστικές τερματικές κινήσεις των επιχειρήσεων αυξάνουν ακόμη περισσότερο την ανεργία και την ύφεση, όπως επίσης δημιουργούν και άλλες σοβαρές συνέπειες στην οικονομία. Προτάσεις και μέτρα θα πρέπει να γίνουν πραγματικότητα το συντομότερο δυνατό και να σταθεί αλληλέγγυα η κυβέρνηση και το κράτος ειδικά μετά τις αποφάσεις που πάρθηκαν στο Eurogroup και που προκάλεσαν προβλήματα και στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις και γενικότερα στην οικονομία του τόπου.

Προτάθηκαν τα εξής:

α) Να δοθεί ρευστότητα για να διασωθούν οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις, και να μπορέσουν να επανεκκινηθούν οι ίδιες ώστε να μπορέσει να επανεκκινηθεί και η

οικονομία. Οι αρμόδιες Εποπτικές Αρχές, σε συνεργασία με την ελληνική κυβέρνηση πρέπει να προχωρήσουν σε αναίρεση των περιορισμών που επιβλήθηκαν μετά το μνημόνιο με σκοπό να εξομαλυνθεί το τραπεζικό σύστημα ώστε να υποβοηθηθούν οι επενδύσεις και η αγορά.

Επίσης, αλλαγές μπορούν να πραγματοποιηθούν με:

- χαμηλότοκα δάνεια
- επιμήκυνση δανείων
- μείωση του Φ.Π.Α.
- δανειοδότηση από τράπεζες
- μείωση ενοικίων
- επένδυση στην έρευνα
- αξιοποίηση ευρωπαϊκών προγραμμάτων στήριξης
- έξοδος από την αβεβαιότητα
- μείωση στα κόστη λειτουργίας
- χαμηλές τιμές πώλησης
- κρατική υποστήριξη
- στήριξη των ανέργων
- μείωση επιτοκίων
- σκληρή δουλειά
- σωστή διαχείριση εσόδων και εξόδων
- μείωση άλλων φορολογήσεων
- μείωση του κόστους του ρεύματος
- μείωση δαπανών
- καινοτομία

β) Μέτρα και ενέργειες επίσης πρότεινε η επιτροπή εμπορίου για την στήριξη των μικρομεσαίων επιχειρήσεων. Κάποια από αυτά είναι:

-μείωση των ενοικίων που θα αποβαρύνει, από ένα μεγάλο πρόβλημα, τους επιχειρηματίες

-επιμήκυνση των δανείων με έναν μικρό περιορισμό των δόσεων, έστω και προσωρινά

-μείωση του κόστους του ηλεκτρικού ρεύματος

-μείωση των επιτοκίων και την υλοποίηση ενός εγγυητικού φορέα για παροχή ρευστότητας

-προώθηση του μηχανισμού χρηματοδότησης των μικρομεσαίων επιχειρήσεων

-μείωση άλλων φορολογικών βαρών που επιβαρύνουν τις εμπορικές επιχειρήσεις

Όπως γίνεται ξεκάθαρο από τα παραπάνω, η επιτροπή εμπορίου, σε ότι αφορά τις προτάσεις για την διάσωση των εμπορικών μικρομεσαίων επιχειρήσεων, συμφωνεί κατά πολύ με τις προτάσεις που προτάθηκαν από τις αρμόδιες αρχές και τους βουλευτές. Στις περιπτώσεις που η Ευρωπαϊκή Ένωση κρίνει ότι τα μέτρα αυτά θα στηρίξουν πραγματικά την λειτουργία και την επιβίωση των μικρομεσαίων επιχειρήσεων, τότε μόνο θα επιτρέψουν οποιαδήποτε αλλαγή στις προηγούμενες αποφάσεις τους, που έχουν ήδη υπογραφεί.

7.4 Ευρωπαϊκά προγράμματα στήριξης των μικρομεσαίων επιχειρήσεων

Η Ευρωπαϊκή Ένωση παρέχει υποστήριξη στις περισσότερες ευρωπαϊκές

μικρομεσαίες επιχειρήσεις μέσω διαφόρων μορφών¹⁹. Για παράδειγμα, υποστήριξη μπορεί να προσφερθεί μέσω επιχορηγήσεων, μέσω δανείων με χαμηλά επιτόκια δανεισμού και σε κάποιες περιπτώσεις, με εγγυήσεις. Η υποστήριξη αυτή, παρέχεται στους επιχειρηματίες είτε άμεσα είτε έμμεσα μέσω προγραμμάτων. Τα αναφερόμενα προγράμματα διαχειρίζονται, σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο, από τα Διαθρωτικά Ταμεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις μπορούν επίσης να επωφεληθούν από μία σειρά μέτρων που δεν περιέχουν χρηματοδοτική βοήθεια, αλλά είναι σε μορφή προγραμμάτων και υπηρεσιών υποστήριξης τα οποία ωφελούν άμεσα την λειτουργία τους.

Στόχος του σχεδίου, αυτού που δημιουργήθηκε, είναι να παρουσιαστούν τα ευρωπαϊκά προγράμματα που είναι διαθέσιμα προς εκμετάλλευση. Το ίδιο σχέδιο, περιέχει συνοπτικές πληροφορίες με τους ιστότοπους που μπορεί ο κάθε επιχειρηματίας να ανατρέξει για να ενημερωθεί.

Ενδεικτικά, τα προγράμματα βοήθειας έχουν χωριστεί σε πέντε κατηγορίες.

7.4.1 Ευκαιρίες θεματικής χρηματοδότησης

Η χρηματοδότηση είναι βασικά θεματική για συγκεκριμένους στόχους όπως:

-περιβάλλον

-έρευνα

-εκπαίδευση

και υλοποιείται από διάφορες υπηρεσίες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις και διάφοροι άλλοι οργανισμοί μπορούν συνήθως να καταθέτουν αίτηση απευθείας για τα προγράμματα αυτά, με τη γενική προϋπόθεση να έχουν στόχο να

¹⁹ Ευρωπαϊκή Επιτροπή 2012 «Προγράμματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την υποστήριξη των Μ.Μ.Ε.»

αιφόρα και διεθνικά έργα με προστιθέμενη αξία. Ανάλογα με το κάθε πρόγραμμα, οι αιτούντες μπορούν να είναι:

- βιομηχανικές ομάδες
- επιχειρηματικές ενώσεις
- εταιρίες παροχής υπηρεσιών υποστήριξης άλλων επιχειρήσεων
- σύμβουλοι σχετικά με κινήσεις επιχειρήσεων

και ως αιτούμενοι θα πρέπει να δεχθούν την συγχρηματοδότηση, η οποία είναι ο γενικότερος και σημαντικότερος κανόνας. Η υποστήριξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης συνιστάται συνήθως σε επιδοτήσεις που καλύπτουν μόνο ένα μέρος του συνόλου του κόστους για την πραγματοποίηση του έργου.

7.4.2 Διαρθρωτικά Ταμεία

Τα Διαρθρωτικά Ταμεία αποτελούνται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (Ε.Τ.Π.Α.) και το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (Ε.Κ.Τ.). Τα συγκεκριμένα ταμεία σε συνδυασμό, αποτελούν τα μεγαλύτερα κοινοτικά μέσα χρηματοδότησης των μικρομεσαίων επιχειρήσεων. Οι χρηματοδοτήσεις αυτές πραγματοποιούνται μέσω διαφόρων προγραμμάτων και κοινοτικών πρωτοβουλιών που εφαρμόζονται στις περιφέρειες. Οι δικαιούχοι των χρηματοδοτήσεων αυτών, λαμβάνουν άμεση συνεισφορά για τη χρηματοδότηση των σχεδίων τους. Αξίζει να σημειωθεί ότι η διαχείριση των ευρωπαϊκών προγραμμάτων και η επιλογή των έργων, που θα λάβουν την οποιαδήποτε ενισχυτική βοήθεια, γίνεται και σε εθνικό αλλά και περιφερειακό επίπεδο.

7.4.3 Χρηματοδοτικά μέσα

Τα περισσότερα από τα χρηματοδοτικά μέσα είναι μόνο έμμεσα διαθέσιμα, μέσω των εθνικών διαμεσολαβητών χρηματοδότησης. Η διαχείριση πολλών από αυτά τα προγράμματα γίνεται αποκλειστικά από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Επενδύσεων.

7.4.4 Υποστήριξη για την διεθνοποίηση των μικρομεσαίων επιχειρήσεων

Η υποστήριξη αυτή αφορά την βοήθεια που προσφέρεται στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις μέσω των ενδιάμεσων οργανισμών αλλά και των δημοσίων αρχών με στόχο τον τομέα της διεθνοποίησης. Αυτό έχει στόχο την βοήθεια των επιχειρήσεων αυτών για να αποκτήσουν πρόσβαση σε αγορές εκτός της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

7.4.5 Βοήθεια σε τοπικό επίπεδο

Με σκοπό την ενίσχυση των επιχειρήσεων, οι οποίες δεν έχουν τη δυνατότητα να γνωστοποιήσουν τις υπηρεσίες τους, το Δίκτυο Enterprise Europe Network, το οποίο είναι το μεγαλύτερο ευρωπαϊκό δίκτυο επιχειρηματικής υποστήριξης και καινοτομίας, παρέχει ολοκληρωμένες υπηρεσίες υψηλής ποιότητας στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις, ανεξαρτήτως τοποθεσίας και αναγκών.

Όλα τα παραπάνω αποφασίστηκαν από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στα πλαίσια των Προγραμμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης το 2013.

Συμπεράσματα

Καθώς η οικονομική κατάσταση της Ελλάδας, αλλά και ολόκληρης της Ευρώπης, βρίσκεται στην χειρότερη φάση συγκριτικά με τα προηγούμενα χρόνια, λόγω της οικονομικής κρίσης, εμφανίζονται στοιχεία που επιβεβαιώνουν τις αναμενόμενες επιπτώσεις στις κινήσεις του εμπορίου. Οι επιπτώσεις αυτές, κατά πλειοψηφία είναι η μείωση των εμπορικών κινήσεων των μικρομεσαίων επιχειρήσεων σε ότι αφορά την εσωστρέφεια τους αλλά και η μειωμένη δραστηριότητα των επιχειρήσεων αυτών στο εξωτερικό. Τα στοιχεία που παρουσιάστηκαν από έρευνες στο αντικείμενο του τομέα των εξαγωγών, εμφάνισαν σημαντικές μειώσεις συγκριτικά με προηγούμενα έτη, με σταθερό ρυθμό κατά την πάροδο των χρόνων.

Η σημαντικότητα των μικρομεσαίων επιχειρήσεων στο εμπόριο της Ελλάδας είναι εμφανής, λόγω του ότι ένα μεγάλο ποσοστό των επιχειρήσεων που ασχολούνται με το εμπόριο πραγματοποιούν και εξαγωγές προϊόντων. Οι εξαγωγές αυτές κατά πλειοψηφία πραγματοποιούνταν σε χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης οι οποίες κάθε χρόνο είχαν αξία περίπου 11,5 δισεκατομμύρια ευρώ και παρουσίαζαν μικρές μεταβολές ανά έτη²⁰. Οι εξαγωγές που πραγματοποιούνταν σε άλλες χώρες, εκτός Ε.Ε. είναι περίπου αξίας 18 δισεκατομμυρίων ευρώ κάθε χρόνο, με κάποιες μεταβολές όπως είναι αναμενόμενο.

Οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις της Ελλάδας, όπως και σε ολόκληρη την Ευρώπη, έχουν χαρακτηριστεί ως «ραχοκοκαλιά» της οικονομίας και η σημαντικότητά τους στο εμπόριο, είτε εσωστρεφές, είτε εξωστρεφές, είναι αξιολογώτερη.

Πολλές έρευνες από οργανισμούς, οι οποίοι ασχολούνται με σχετικά θέματα των επιχειρήσεων και των κινήσεων τους, απέδειξαν εμπράκτως την σημαντικότητα των επιχειρήσεων αυτών στην λειτουργία της οικονομίας. Η καλή λειτουργία τους

²⁰ Τα στοιχεία προέρχονται από την Τράπεζα της Ελλάδος.

συμβάλλει και στο κράτος, διότι έχουν τη δυνατότητα να ανταπεξέλθουν στις υποχρεώσεις τους προς αυτό, αλλά και διότι προσφέρουν πολλές θέσεις εργασίας σε άτομα που χρειάζονται για το προσωπικό.

Λόγω όλων των στοιχείων που αποδεικνύουν την σημαντικότητα των εμπορικών μικρομεσαίων επιχειρήσεων, η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει καταλήξει στην ανάγκη στήριξης τους και σε πολλές επιδοτήσεις για την αύξηση της ρευστότητας τους, αλλά και σε πολλά άλλα προγράμματα γενικής στήριξης αυτών. Έτσι, αυξάνεται η ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων, αυξάνονται οι ελπίδες των επιχειρηματιών για καλή λειτουργία, όπως επίσης δημιουργείται και κίνητρο για επέκταση με στόχο περισσότερα κέρδη.

Το συμπέρασμα που προκύπτει από όλα τα παραπάνω στοιχεία είναι ότι οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις, και κατά βάση οι εμπορικές, είναι εξαιρετικά σημαντικές για την καλή λειτουργία της οικονομίας, συμβάλλουν αρκετά στην απασχόληση και έχουν περισσότερες ανάγκες στήριξης, λόγω του ότι έχουν πληγεί υπερβολικά από τις επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης. Επίσης είναι εμφανές ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση αναγνωρίζει την σημαντικότητα των εμπορικών μικρομεσαίων επιχειρήσεων και προσφέρει συνεχής στήριξη και προτείνει νέα προγράμματα για την υποστήριξη τους.

Πηγές

Αγιομυργιανάκης Γ. Μ., Βλάσσης Μ., Thompson Η. (2006) «Διεθνείς οικονομικές σχέσεις, Διεθνές εμπόριο», επιμέλεια: Μαριάννα Πασχάλη, Rosili

Αναστασόπουλος Δ., Μιχαηλόπουλος Γ. (2011) «Συμβάσεις σύγχρονου εμπορίου», Εκδόσεις Σάκκουλα Α.Ε.

Κριεμάδης Θ. (2011) «Επιχειρηματικότητα και μικρομεσαίες επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών», Νομική Βιβλιοθήκη

Μακεδόνας Κ. Ε. (2005) «Διεθνές εμπόριο, Η πολιτική οικονομία των διεθνών οικονομικών σχέσεων», Έλλην

Τσουλφίδης Λ. (2013) «Οικονομική ιστορία της Ελλάδας», Εκδόσεις Πανεπιστημίου Μακεδονίας, Θεσσαλονίκη

Πνευματικά δικαιώματα

Copyright ©ΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Δηλώνω ρητά ότι, σύμφωνα με το άρθρο 8 του Ν. 1599/1988 και τα άρθρα 2,4,6 παρ. 3 του Ν. 1256/1982, η παρούσα εργασία αποτελεί αποκλειστικά προϊόν προσωπικής εργασίας και δεν προσβάλλει κάθε μορφής πνευματικά δικαιώματα τρίτων και δεν είναι προϊόν μερικής ή ολικής αντιγραφής, οι πηγές δε που χρησιμοποιήθηκαν περιορίζονται στις βιβλιογραφικές αναφορές και μόνον.

Καρελιώτης Ευάγγελος – Καραντζάς Γεώργιος, 2014